

GÖTEBORGS UNIVERSITET
SOCIOLOGISKA INSTITUTIONEN

Examensarbete för Master, 30 hp

**Problembilder av ungdomars politiska utanförskap:
En studie av projektet "Demokrati för alla"**

Anna-Klara Behlin

Handledare: Cecilia Hansen Lofstrand

Vårterminen 2011

Abstract

Title: Problembilder av ungdomars politiska utanförskap: En studie av projektet “Demokrati för alla”

Author: Anna-Klara Behlin

Supervisor: Cecilia Hansen Löfstrand

Examiner: Bengt Larsson

Type of thesis: Master thesis in sociology, 30 University ECTS

Aims: The aim of this study is to describe how youth’s political exclusion is constructed as a social problem. This is done through a study of a project which aim is to engage young people in politics.

Method and theory: By interviewing the project’s manager and developer as well as eight participating young people different constructions of the problem of youth political exclusion has been analyzed using the social constructionist perspective on social problems.

Findings: The dominant perspective found in the empirical material includes framing young people’s lack of political knowledge and self-confidence as the reason for their political exclusion. Even though the Youth Board (ungdomsstyrelsen) in Sweden officially views all young people as a resource, when youth politics are implemented through projects, this is not the view that young people meet. Because projects need problems that can be solved through work with individuals, structural reasons (for example socioeconomic status) are neglected. Therefore the young people have to take full responsibility for their political exclusion. However, instead of framing young people as incompetent in political matters, it is argued that youth as a marginalized group have less access to alternative discourses and therefore are less likely to construct successful claims.

Keywords: Youth, social exclusion, social problems, youth politics, social constructivism

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

DEL 1: PROBLEMOMRÅDE	4
INLEDNING.....	4
Bakgrund.....	5
Två aspekter: bostadsområde samt nationell bakgrund.....	6
Ungdom som socialt problem.....	7
Syfte och frågeställningar.....	8
OM MAKT OCH ANSPRÅK.....	8
Sociala problem som konstruktioner.....	9
Ungdomar som anspråkgörare.....	10
Språket som meningsskapande.....	11
METOD.....	12
Urval och empiri.....	12
Problematisering av intervjuer som metod.....	14
Analys och tolkning.....	15
Undersökningens vetenskapliga kvalitet.....	16
Etik.....	17
DEL 2: ANALYS	18
PROJEKTETS PROBLEMBILD.....	18
”Katastroffallen” – människorna i problembilden.....	19
Projektets verksamhet som lösning på problembilden.....	21
Problembilder i vuxenvärlden och nya sociala medier.....	23
UNGDOMARNAS PROBLEMBILDER.....	24
Om makt, politik, inflytande.....	24
Bristperspektiv och individualisering.....	25
Omgivningens bristperspektiv som problem.....	27
Invandrarskap som resurs och problem.....	28
Invandrarskap och ”gamla tankar” som problem.....	30
Ungdomarnas syn på projektet.....	32
DEL 3: AVSLUTNING	33
Jämförelser av problembilder.....	33
Slutsatser.....	34
Diskussion.....	36
REFERENSER.....	38
BILAGA 1: INTERVJUGUIDE.....	42
BILAGA 2: ANALYSGUIDE.....	45

DEL 1: PROBLEMMOMRÅDE

I rapportens första del kommer problemområde, metod och teori att presenteras. Avsnittet syftar till att redogöra för ämnesval, ge de kunskaper som behövs för att förstå ämnet samt att redovisa vilken metod och teoretisk inriktning som använts.

INLEDNING

Tidigare forskning visar att vissa grupper inte deltar lika mycket som andra i det formella politiska systemet i Sverige. Personer med utländsk bakgrund, ungdomar samt personer med sämre socioekonomisk status tillhör grupper med lägre valdeltagande (Esaiasson & Westholm 2006). Den politiska ojämlikheten tar sig också uttryck i att alla grupper inte är lika väl representerade i politiska beslutsfattande institutioner. Gruppen 18-24 åringar utgör ca 10 % av Sveriges befolkning, men endast 0.5 % av riksdagsledamöterna är under 24 år vilket alltså innebär en klar underrepresentation (Ungdomsstyrelsen 2010a). Denna bild av ungdomar som politiskt utanförstående var en bild som även jag till viss del delade. Eftersom Göteborg är en segregerad stad (Sernhede 2009) var min bild även att ungdomar i Göteborgs mest utsatta områden var än mindre politiskt delaktiga. När jag började med mitt examensarbete var min ambition att uppmärksamma frågan om ungdomar i utsatta områden och deras politiska engagemang. Efter en tids inläsning på fältet insåg jag att dessa frågor sedan tidigare är uppmärksammade, exempelvis ungdomsstyrelsen har skrivit rapporter på området (se t.ex. Ungdomsstyrelsen 2007 och 2010). Catharina Thörn (2004) skriver om hur hon med sin avhandling ville belysa hemlösa kvinnors situation, men att fokus ändrades till att handla om *hur* hemlösa kvinnor uppmärksammas. Denna rapport har genomgått en liknande process.

Från att ha velat belysa ungdomars upplevelser av möjligheter till politiskt inflytande kom frågan istället att handla om hur ungdomar utmålas som politiskt oengagerade. Ungdomars politiska utanförskap har etablerats som socialt problem vilket kopplas ihop med socioekonomisk och etnisk segregering, och antas alltså drabba ungdomar i "utsatta" områden värst (Sernhede 2002, 2009). Men vem har sagt att det är ett problem? Ungdomarna själva? Knappast! Bilden av ungdomar i utsatta områden som politiskt utanförstående är inte självklar, exempelvis är ungdomar med utländsk bakgrund i socialt utsatta områden inte mindre intresserade av politik än ungdomar generellt. Det är snarare ungdomar som bor utanför storstadsområdena som upplever mindre delaktighet (Ungdomsstyrelsen 2010d). Unga i storstadsregionerna har också högre valdeltagande än unga i glesbygdskommuner (Ungdomsstyrelsen 2009). Det finns också tecken på att det politiska intresset ökar med varje ny generation (Ungdomsstyrelsen 2010d). Viktigt att komma ihåg är också att valdeltagandet är lägre för grupper med låg utbildningsnivå, låga inkomster och hög arbetslöshet oavsett ålder (Ungdomsstyrelsen 2009). Vad jag har undersökt och vill beskriva är hur ungdomar i socialt utsatta områden konstrueras som politiskt utanförstående av "vuxenvärlden" och vad ungdomarna själva tänker om detta. Ett projekt med det fingerade namnet "Demokrati för alla" med syfte att öka ungdomars politiska engagemang har använts som exempel och genom intervjuer med ungdomar och projektledning har olika problembilder framträtt.

Bakgrund

Ungdomspolitik blev på 1990-talet mer enhetlig på så vis att ungdomsfrågor inte längre var uppdelade på olika fält så som arbetsmarknad, fritid, utbildning och sociala områden (SOU 1999). Istället blev ungdomspolitik mer uttalad som ett eget område med alla personer mellan 13 och 25 år som målgrupp (Ungdomsstyrelsen 2010). Detta skedde för att skapa ett "helhetsperspektiv utifrån den enskilde unges situation" (Ungdomsstyrelsen 2010:3). Denna nya form av ungdomspolitik är i hög grad inriktad på att förbättra levnadsvillkoren för de unga som har sämre förutsättningar, t.ex. unga med utländsk bakgrund (ibid.). Detta eftersom levnadsvillkoren för ungdomar generellt sett kraftigt har försämrats under 1990-talet med hög arbetslöshet, försämrad ekonomi, ökad segregation och ökade sociala problem (SOU 1999). I en publikation från demokratiutredningen, kallad "Det unga folkstyret" (SOU 1999) skriver två forskare, verksamma vid pedagogiska institutionen vid Umeå universitet, om kommunala ungdomsprojektet. De menar att den nya ungdomspolitik har lett till:

framväxten av en rikhaltig och svåröverskådlig flora av lokala ungdomsprojekt, som överskrider traditionella sektors-, organisations- och kommungränser, och som startas och finansieras på otaliga skilda vis. Gränsöverskridandet, pluralismen, flexibiliteten och individanpassningen är egenskaper hos projekten som omedelbart faller i ögonen på en betraktare. Dessa egenskaper lyfts också fram i de självbeskrivningar som projektansökningar, ungdomspolitiska program och andra, liknande dokument utgör. (Lundahl och Hansson 1999:235)

Den eftersträvarsvärda ambitionen om en mer sammanhållen ungdomspolitik har alltså i praktiken inneburit en mycket splittrat ungdomspolitik som ofta implementeras i projektform. Lundahl och Hansson (1999) kallar detta för *projektifiering av ungdomsåtgärderna*. Det finns indikatorer på att projektifieringen av ungdomspolitik har lett till ett ökat fokus på individen. En viss oro har uttryckts för att de försämrade villkoren för unga får konsekvenser även när det gäller de ungas tillgång till makt och att redan resurssvaga får ännu mindre inflytande (Lundahl och Hansson 1999: 250). Enligt ett par forskare från Storbritannien innebär projektformen att ungdomarnas brister och utsatthet överdrivs i ansökningar till finansärer. Samtidigt är det inom projekten snarare en retorik om empowerment och engagemang som ungdomarna får ta del av (Jeffs & Smith 1999). Detta kan kopplas till begreppen *reformnivå* och *verklighetsnivå* som syftar till att göra en distinktion mellan projektets planering (reformnivå) och projektets genomförande (verklighetsnivå) (Sahlin 1999). Ett sätt att studera projekten, som inbegriper båda dessa nivåer är att titta på deras *problembilder*. Med det menas konstruktionerna av vad som är problemet, vilka som far illa av det, vad som är orsaken till problemet och vilka lösningar som anses rimliga. Genom att studera projektets ("Demokrati för alla") problembilder kan bakomliggande antaganden om de ungdomar som utgör målgruppen för dessa projekt synliggöras. Då blir det också möjligt att se vilka konsekvenser de olika problembilderna får på projektens verklighetsnivå. I ett större sammanhang efterfrågade Sveriges regering år 2009 mer kunskap om ungdomars upplevelser av sina möjligheter till politiska deltagande:

Kunskaperna vad gäller ungas känsla av delaktighet och förtroende för demokratin och om i vilken mån unga människor upplever sig ha möjlighet att påverka dels samhället i stort, men även den

personliga sfären behöver öka. En sådan analys bör även belysa eventuella skillnader mellan unga beroende på kön, sexuell läggning, eventuell funktionsnedsättning, svensk eller utländsk bakgrund samt hemkommun. Ungas egna upplevelser bör vara i fokus, men kan jämföras med uppfattningen bland de yrkesgrupper som arbetar med ungdomar. (Regeringen 2009:59)

Regeringen pekar alltså ut ett behov av mer kunskap kring ungdomars möjligheter att påverka både samhället och den närmaste omgivningen, med fokus på ungdomars upplevelser. Detta kan jämföras med de två synsätten samhällsdemokratisk aspekt och närdemokratisk aspekt, eller ”den stora demokratin” och ”den lilla demokratin”. Båda dessa begrepp förekommer ofta med olika betydelser, men i huvudsak syftar de till att göra skillnad på att ha inflytande över sitt liv, sin vardag och sitt närsamhälle, och att ha inflytande över den nationella demokratin (jmf Montin 1998). Denna rapport strävar efter att öka kunskapen om ungdomars upplevelser av sina påverkansmöjligheter och tar även med en komparativ aspekt i jämförelsen med de vuxnas perspektiv. De ungdomar som har intervjuats är alla utom två boende i Angered och alla utom en har utländsk bakgrund. Dessa två aspekter kommer särskilt analyseras när det ungdomars politiska delaktighet.

Två aspekter: bostadsområde samt nationell bakgrund

Ett vanligt förekommande beteckning är ”utsatt” stadsdel eller område vilket ofta fått innebära att de boende har en medelinkomst som ligger långt eller mycket långt under genomsnittet (Lahti Edmark 2002). Utsatta områden präglas också av uppfattningar om otrygghet, utbredd kriminalitet och mycket socioekonomiska problem (ibid.). Stadsdelen Angered är ett typexempel på ett sådant område. Ungdomsarbetslösheten är högst i Göteborg, 11.8 % av 18-24-åringarna är öppet arbetslösa, genomsnittet i Göteborg är 5.5 %. Angered har högst andel personer med utländsk bakgrund av alla stadsdelar i Göteborg (68.1 %). Här finns högst antal personer med socialbidrag (22.8 %) och näst högst ohälsotal. I Angered är 31.4 % av eleverna på kommunala skolor inte behöriga till gymnasieskolan när de går ut nian (Göteborgs stad 2011). Ungdomsbrottsligheten i Angered är näst högst i Göteborg. På flera av dessa mätfaktorer ligger Angered långt ifrån genomsnittet för Göteborg och extremt långt ifrån de stadsdelar i Göteborg som uppvisar högst medelinkomst. Dessa negativa siffror har betydelse på två vis. Relativt får siffrorna sin betydelse därför att ungdomarna är väl medvetna om att det ser annorlunda ut i andra stadsdelar i Göteborg. Siffrorna har också en mer faktisk betydelse genom att flera av ungdomarna har sämre levnadsvillkor än genomsnittsungdomen. Men även om statistiken visar upp ett Angered med svåra levnadsvillkor är det viktigt att komma ihåg att majoriteten även i förorter lever helt vanliga liv (vilket också Sernhede 2002 påpekar). Det finns välutbildade höginkomsttagare även i Angered och av 20-24 åringarna är det 45 % som förvärvsarbetar (Göteborgs stad 2011).

På ett mer teoretiskt plan kan ”utsatta områden” så som Angered i Göteborg förstås som skapande av ”den andre”, inte bara personerna som bor där utan även själva platsen konstrueras som något annorlunda, något icke-svenskt (Molina 2005). Ofta läggs ett stort ansvar på medierna som i beskrivningarna av utsatta områden inte sällan målar upp en bild av områdena som farliga och problemfyllda (ibid). Redan när segregationen slog igenom som ett socialt problem på 1990-talet blev frågan samtidigt sammankopplad med ”invandrare” och

”eticitet” (Molina 2005). Begreppet invandrare har ofta använts för att klumpa ihop personer med utländsk bakgrund, oavsett om de är födda i Sverige, har en eller två föräldrar födda utomlands eller ibland till och med bara har mor- eller farföräldrar födda utomlands. Begreppet har också på senare tid blivit negativt laddat och ger sken av att personer som etiketteras invandrare har liknande bakgrund och erfarenheter (Göransson 2005). De definieras utifrån vad de inte är, de är inte *svenskar* utan *invandrare*. Den definition som SCB för tillfället använder innebär att du har utländsk bakgrund om du själv eller båda dina föräldrar är födda utomlands (SCB 2005). Det är också den betydelse som jag åsyftar med begreppen invandrare och utländsk bakgrund då de förekommer i rapporten.

Ungdom som socialt problem

Lars B Ohlssons avhandling ”Bilderna av den ’hotfulla ungdomen’” handlar om hur kriminalitet och ungdomar konstrueras som ett socialt problem. Han menar att bilden av unga som problem går att finna överallt i samhället så som i barnböcker, konst och teater (Ohlsson 1997). Han menar att denna bild internaliseras redan i barndomen och stannar kvar inuti oss. Vidare menar han att även forskning ibland sprider en problembild av ungdomar och att ungdomars positiva beteenden inte får samma uppmärksamhet. I linje med detta menar Sernhede att ”vi har vant oss vid bilderna av unga som normlösa, som provokatörer och som våldsverkare” (Sernhede 2003:79). Enligt vissa forskare är ungdomar den grupp som i medier oftast utmålas som problem (Buckingham 2000). Allmänheten har bekymrat sig över ungdomar sedan 1800-talet och ungdomar som problem studerades av sociologin redan på 1920-talet (Fahmy 2006). I en artikel om ungdomar och socialt arbete beskrivs hur ungdomar konstruerats antingen som ligister, användare (av t.ex. droger) eller som offer (Jeffs & Smith 1999). Författarna argumenterar för att kategorin ungdomar har konstruerats som problem och att denna konstruktion legat till grund för policy-skapande i Storbritannien. Att se ungdomar som problem innebär att göra dem till en marginaliserad grupp i samhället även på det politiska planet. Enligt Fahmy (2006) har ungdomar beskrivits i media som apolitiska sedan 1970-talet. Ofta har ungdomars frånvaro av jämlik representation och delaktighet i demokratin förklarats med ungdomars bristande intresse, kunskap eller engagemang. Detta har till och med legat till grund för att vissa forskare pratar om ”demokratins kris” (Furlong & Cartmel 2007, Sernhede 2002). Begreppet marginaliserad kan innebära en frånvaro av deltagande på områden där en person enligt rådande normer bör delta (Davidsson 2009). Begreppet utanförskap har länge varit kopplat till arbetsmarknad och då inneburit en långvarig arbetslöshet och små chanser att få jobb. På senare tid har begreppet kopplats allt mer till bidragsberoende, invandrare och kriminalitet (Davidsson 2009). Då har utanförskap fått betyda ett allvarligt och definitivt tillstånd med stark koppling till vissa rumsliga platser (ibid s 68-69). Inte sällan har ungdomar utpekats som en grupp där utanförskapet är utbrett, vilket illustrerats med siffror om arbetslöshet, upplevd maktlöshet och att inte vara en del av vuxensamhället (Davidsson 2009:45). Även gruppen personer med utländsk bakgrund utmålas ofta som långt utanförstående i det politiska livet. I denna rapport används begreppet utanförskap synonymt med tidigare nämnda definition av marginalitet, alltså frånvaro av handlingar som av samhället anses önskvärda. Detta är en mycket vag definition men

poängen är just att begreppet kan betyda många olika saker och denna kamp om definitioner är intressant i sig. Utanförskap används som begrepp för att signalera att politisk marginalitet i den rådande diskursen är sammankopplat med ungdomar som utanförstående på flera plan och innebär därmed ett allvarligt socialt problem.

När det gäller invandrare och politiskt deltagande förekommer ofta ett bristperspektiv vilket går ut på att invandrare brister i kunskaper om det svenska samhället (Dahlstedt 2002). Denna förklaringsmodell är en av de tre som återkommer när det gäller problembeskrivningar av ungdomars politiska utanförskap. Ett alternativt synsätt kan representeras av Sveriges nationella ungdomspolitik som officiellt har ett resursperspektiv på ungdomar (Ungdomsstyrelsen 2010). Ungdomar bidrar perspektivet med unika kunskaper och synsätt sprungna ur deras position som ungdomar vilket också innebär att ungdomar antas skilja sig åt från övriga samhället. Det tredje perspektivet får representeras av Ove Sernhede och hans slutkapitel i boken *AlieNation is my nation* (2002). Där beskriver han hur ungdomarna i utsatta förorter har sämre förutsättningar till delaktighet och inflytande på alla nivåer på grund av strukturella orsaker (t.ex. nyliberalism och rasism). Men frånvaro av strukturella perspektiv leder till att det blir personerna med sociala problem som får ta skulden för detta (Andersson et. al 2004). De tre perspektiven som här tagits upp (brist, resurs och struktur) kommer genomgående användas i rapporten för att beskriva olika typer av problembilder.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna undersökning är att beskriva hur ungdomars politiska utanförskap konstrueras som problem av både ungdomar och vuxna. Detta görs genom en ingående analys av ett projekt som syftar till att minska ungdomars politiska utanförskap, där projektledningen och deltagande ungdomar har intervjuats. De frågeställningar som studien ämnar besvara är:

1. Vilka problembilder av ungdomars politiska utanförskap framträder i projektets dokumentation samt i intervjuer med ungdomar och projektledning? I vilka sammanhang och hur framförs de?
2. Hur förhåller sig ungdomar till olika problembilder av ungdomars politiska utanförskap?

OM MAKT OCH ANSPRÅK

Det teoretiska perspektiv jag valt att använda är socialkonstruktivism. Inom perspektivet finns en hel del motsättningar men också vissa grundläggande antaganden. Dessa innefattar att se sociala problem som ”produkter av sociala processer” där fokus bör ligga på dem som skapar problembilderna istället för de som anses utgöra problemet (Järvinen 1998:14). I denna rapport ligger fokus på de som anses utgöra problemet (ungdomarna) men i egenskap av anspråksgörare (alltså de som skapar problembilderna) samt deras förhållningssätt gentemot andra problembilder. För att få ett enkelt och tydligt teoretiskt ramverk har jag valt att i stort sett bara använda Donileen Losekes bok ”*Thinking about social problems*” (2003). Detta

eftersom hon i denna bok ger alla nödvändiga begrepp och verktyg som behövs för att se sociala problem som konstruktioner.

Sociala problem som konstruktioner

Ungdomar som grupp har länge betraktats som socialt problem (Ohlsson 1997). Detta problem kan konstrueras på olika sätt och knytas till olika orsaker och lösningar. Loseke (2003) menar att det alltid när det gäller sociala problem pågår en kamp om formuleringsprivilegiet där olika problembilder konkurrerar. Så kallade anspråksgörare (claims-makers) försöker få sin problembild etablerad som korrekt och viktig av publiken (audiences). Detta sker på olika sociala arenor, alltså "platser" där problembilder skapas och fylls med innehåll. Det kan vara exempelvis en organisation, medier eller politiska institutioner (Ohlsson 1997:27). Även projektet "Demokrati för alla" kan betraktas som en arena för problembilder. Alla som tar del av någon problembild ingår i publiken och alla som på något sätt formulerar tankar om orsaker, lösningar eller konsekvenser är anspråksgörare. Därmed är de allra flesta människor delaktiga i processen. Idéerna om problembilder och den ständiga kampen om uppmärksamhet och erkännande innebär att det inte bara är de faktiska omständigheterna som är viktiga att studera. Det är snarare så att de reella, mätbara omständigheterna används av anspråksgörare för att legitimera den egna problembilden. Därmed måste även problembilder studeras för att ge en större förståelse för problemet. Loseke menar att det finns fyra kriterier för att något av allmänheten skall uppfattas som ett socialt problem; det är något som uppfattas som fel, det drabbar fler än bara några personer, det måste gå att ändra på samt folk i allmänhet anser att det *borde* ändras (Loseke 2003: 6-7). Vad som uppfyller dessa kriterier varierar vid olika tidpunkter och platser.

Sociala problem handlar om tillstånd (conditions) i tillvaron och om människor (Loseke 2003:5). För att en problembild skall vara framgångsrik måste förenklingar av verkligheten göras. Problemet, orsaker och lösningar måste typifieras, alltså konstrueras som relativt ensidiga kategorier som det är enkelt att få grepp om. Genom att vissa omständigheter inte nämns och andra förstärks skapas förenklade problembilder, exempelvis bilden av "ungdomars utanförskap". På samma sätt måste människorna i problembilden förenklas och göras till kategorier av människor. Eftersom sociala problem per definition är just problem som behöver lösas, innebär målet en förändring av de omständigheter som anses vara problemet. Detta innebär en skärningspunkt mellan den verkliga världen och problemkonstruktionen; "Claims-makers construct images of types of people with types of problems and types of needs requiring types of laws, physical environments, or services. When social change happens, real people are affected." (Loseke 2003: 123). Hur människorna i ett socialt problem konstrueras får konsekvenser för hur verkliga människor som mer eller mindre passar in i kategorin bemöts. Detta är en viktig aspekt som vi kommer få anledning att återvända till. Det är också en anledning av flera till varför det är viktigt att studera problemkonstruktioner.

Ungdomar som anspråksgörare

Alla anspråksgörare och all publik har inte samma förutsättningar när det gäller problemkonstruktioner. Loseke (2003) nämner idén om trovärdighetshierarkin (hierarchy of credibility) vilken enligt Becker (1967) innebär att de personer som befinner sig högst upp i en organisation har högst trovärdighet och därmed bäst möjligheter att göra sin röst hörd. Detta innebär också att forskning som ställer sig på de underordnades sida ofta blir anklagad för att vara partisk, medan forskning som stämmer in i de högst upp i trovärdighetshierarkin inte anklagas för något sådant (ibid.). Becker tar upp exemplet med ungdomar och menar att den mesta av ungdomsforskningen är utformad för att svara på varför ungdomar skapar så mycket bekymmer, men att frågan lika gärna hade kunnat vara varför vuxna ger ungdomar så mycket bekymmer (Becker 1967:242). Detta skulle alltså bero på att ungdomar är längre ner i trovärdighetshierarkin än vuxna. När det gäller publik talar Loseke (2003) om "hierarchy of significance", det vill säga att all publik inte är lika viktig. Återigen kan ungdomar tänkas vara ett exempel på en mindre viktig publik, de har som grupp lägre valdeltagande och de anses ha lägre trovärdighet och få resurser. Det leder till en något paradoxal situation där ungdomarna själva inte anses vara viktig publik för det sociala problemet om ungdomars (politiska) utanförskap. Ungdomar har inte trovärdighet i denna stora fråga som i allra högsta grad berör dem själva, varken som publik eller som anspråksgörare. Detta beror på att de tillhör en marginaliserad grupp i samhället vilket försvårar deras möjligheter till anspråksgörande, vilket nästa stycke handlar om.

Miller (1993) menar att forskning om sociala problem endast har fokuserat på uppenbara och framgångsrika konstruktioner av sociala problem. Marginaliserade grupper och individer har enligt henne ofta andra, mindre tydliga sätt att göra anspråk på och dessa har inte räknats som anspråk överhuvudtaget. Därmed har dessa gruppers utsagor och konstruktioner aldrig ens uppfattats som sociala problemkonstruktioner. Främst är det en fråga om makt, där de dominerande tankesätten tystar de alternativa. Det innebär att i empiriskt material där otydliga anspråk kan finnas är även tystnader, motsägelser och tveksamheter intressanta. De kan rentav ses som uttryck för maktförhållanden:

By instructing us to read these "muted responses" as interesting findings in themselves rather than as methodological obstacles (i.e. as unsuccessful claims rather than coding problems) the authors restore the talk's political character. Moreover, they imply that silence, contradictions, and so on are, we might say, the conventional vernacular markers of marginalized claims, or claims-making "from the underside". (Miller 1993: 163)

Det är alltså av vikt att inte bara studera uppenbara, välformulerade konstruktioner och anspråk utan också de som kanske inte ser ut att vara anspråk vid en första läsning. Miller menar också att marginaliserade grupper och individer kan maskera sina anspråk till att verka vara något annat, exempelvis rappmusik eller skämt. När det gäller politiskt deltagande är det knappast ungdomar som dominerar debatten. Miller menar också att ett problem för marginaliserade grupper är bristen på alternativa diskurser vilket leder till att de får använda andra tekniker än väletablerade argument.

Språket som meningsskapande

Ett sätt att lösa sociala problem och åstadkomma social förändring är att förändra personers identiteter (Loseke 2003). Det är en av uppgifterna för fältet socialt problemarbete. Personer som uppfattas vara tillräckligt lika de stereotyper som finns inom problembilden, väljs ut att delta. Arbetet går sedan ut på att genom tal, förändra hur dessa personer definierar sig själva och sin omgivning: "It is about changing the personal stories clients tell about their experiences and themselves in ways that more or less shape these stories to conform to expectations in the local culture" (Loseke 2003: 150). Begreppet identitet kan definieras som:

the human capacity – rooted into language –to know "who's who" (and hence "what's what"). This involves knowing who we are, knowing who others are, them knowing who we are, you knowing who they think we are, and so on: a multi-dimensional classification or mapping of the human world and ours places in it, as individuals and as members of collectives. It is a process – *identification* – not a "thing". It is not something that one can *have*, or not, it is something that one *does.*"(Jenkins 2007:5)

Viktigt att poängtera är alltså att identitetsprocessen främst är en språklig sådan. Det är förutsättningen för att Loseke (2003) kan argumentera för att socialt problemarbete påverkar identiteter via språket. Språket är en meningsskapande aktivitet där ord och kategorier fylls med mening. Även de allra enklaste ord kan rymma stora meningssystem (Loseke 2003). Detta kan relateras till diskurser, vilka kan definieras som "entydig fixering av betydelse inom ett bestämt område" (Winther Jørgensen & Phillips 2000: 134). Ordet diskurs används i rapporten för att benämna "färdiga" meningskonstruktioner av vissa utsagor (i enighet med Ehn 2004). Diskurser kan användas för att stödja ett anspråk och försvara egna åsikter och är alltså att se som resurser en individ har att tillgå (Hinton 2003). Språkliga beteckningar kan också användas för att kategorisera grupper av individer som en viss typ. Ett exempel på detta kan vara hur invandrare typifierats som politiskt oengagerade. Dahlstedt (2002) skriver om den rådande problembilden av invandrare som politiskt passiva med bristande kunskap, engagemang och ambitioner. Han menar att invandrare har marginaliserats av det svenska politiska systemet och att invandrades politiska inaktivitet delvis kan ses som en form av motstånd mot det system som lett till utanförskapet. Men den rådande problembilden av invandrades politiska utanförskap förlägger orsakerna hos individerna (bristande språkkunskaper, traditionsbundenhet, ointresse). Detta är en typifiering som kan få stora reella konsekvenser för många människor, både när det gäller den egna självuppfattningen och omgivningens bemötande. Nu måste personer som inte lever upp till normen om den demokratiska medborgaren som "medelklass, i övre medelåldern, man, tillhörande majoritetsbefolkningen och heterosexuell" stå till svars för detta (Dahlstedt 2002: 59). Dahlstedt menar att det politiska systemet inte förmår ge alla medborgare inflytande över sina liv och samhället i stort och att detta är det verkliga hotet mot demokratin. Men genom att typifiera invandrare som politiskt oengagerad i sig läggs ansvaret på individen och majoritetssamhället behåller maktövertaget.

Sociala problem har i denna teorigenomgång presenterats som ett resultat av en maktkamp där vissa aktörer har bättre förutsättningar än andra att få gehör för sin problembild. Gruppen

ungdomar tillhör de aktörer med sämst förutsättningar att nå fram eftersom de har låg trovärdighet och är en mindre viktig publik för starkare aktörer. De kan också tänkas ha sämre tillgång till resurser i form av alternativa diskurser vilket ofta är fallet med grupper som står utanför den dominerande (Miller 1993). Begreppet diskurs har således introducerats och kommer användas för att förstå hur ungdomarna pratar om problemet med ungdomars politiska utanförskap. Att en viss orsak, exempelvis bristande utbildning, pekas ut kan beskrivas som användandet av en färdig berättelse. Det är en orsaksförklaring som redan konstruerats och som sedan ungdomarna använder. Lösningen på sociala problem har presenterats som identitetsförändring hos de personer som ingår i problemet. Det har argumenterats för att detta sker genom språket med syfte att förändra personernas självbild. Dessa begrepp kommer användas som hjälp för att förstå hur ungdomarna pratar om sina upplevelser inom projektet. Först kommer tillvägagångssättet för studien att redovisas.

METOD

Denna studie kombinerar olika typer av material och är därför inspirerad av fallstudieanalys, en metod som är bra att använda när det är en organisation, program eller grupp som ska studeras (Marshall & Rossman 2006). Mitt huvudsakliga "fall" består av ett projekt som jag har valt att kalla "Demokrati för alla" och som syftar till att öka ungdomars politiska engagemang. Projektet har genom diskussionsgrupper med ungdomar som ledare handlat om att sprida och diskutera kunskap om Sveriges demokratiska system. Projektet har pågått i Göteborg sedan augusti 2009 och har involverat ca 200 ungdomar, varav ett drygt 30-tal genom projektet utbildade ledare. Detta projekt kommer att användas som exempel på hur en problembild konstrueras samt hur deltagande ungdomar förhåller sig till denna och andra problembilder. Ungdomarna ses som medskapare i projektet vilket också innebär att de är medskapare när det gäller problembilden. Tidigare studier om problembilder har ofta haft ett utifrånperspektiv där problembilder studeras i efterhand, exempelvis dess konsekvenser eller historia. När det gäller ungdomspolitik i Sverige har den i mycket hög grad formulerats helt utan att de som är föremål för politiken varit delaktiga. Jag vill inte göra samma misstag. Därför består huvuddelen av mitt empiriska material av 8 kvalitativa intervjuer med ungdomar som deltagit i projektet "Demokrati för alla". Intervjuerna har skett på olika platser efter intervjupersonernas önskemål. För de flesta har platsen varit något café i centrala Göteborg, men en av intervjuerna gjordes i allmänna lokaler och en intervju skedde i intervjupersonens hem. Intervjuerna pågick i mellan 55 minuter och drygt 2 timmar. Diktafon har använts vid alla tillfällen. Intervjuerna har sedan transkriberats i sin helhet och intervjuerna med ungdomarna består av 140 sidor utskrivet material. För en bredare förståelse av problembilden har jag också studerat insamlat material från projektet samt intervjuat projektledare och verksamhetsutvecklare.

Urval och empiri

När det gäller att bestämma studiematerial och urval, alltså de delar som studien faktiskt ämnar undersöka, finns flera olika tillvägagångssätt (Marshall & Rossman 2006). Ett tänkbart

tillvägagångssätt hade varit att skicka ut en enkät till alla ungdomar som har deltagit i studien. Men eftersom frågor om problembilder är mycket komplexa och rymmer flera nivåer skulle en enkätundersökning inte vara tillräcklig. För att få ett djup i studien krävs kvalitativa intervjuer där ungdomarna med egna ord får berätta om sin egen förståelse kring projektets problembild. Möjliga intervjupersoner var unga människor mellan 15 och 24 år som har deltagit i projektet. I andra hand sökte jag efter personer som bodde i ekonomiskt utsatta områden i Göteborg eftersom det var en aspekt av särskilt intresse. Urvalsprincipen om centralitet har använts vilket innebär att de personer som antas vara de mest centrala och relevanta för undersökningen väljs ut (Esaiasson et. al. 2007). I detta fall kan de ungdomar som valt att utbilda sig till diskussionsledare sägas vara mer centrala än ungdomar som endast deltagit i diskussionsmötena varför fler diskussionsledare än deltagare intervjuats. De är centrala på så vis att i högre utsträckning har varit en del av arbetet med projektets problembild och spridit den till andra ungdomar. Av principen om centralitet valde jag även att intervjua verksamhetsutvecklaren och projektledaren, eftersom de tillsammans är initiativtagare till projektet samt har drivit det. Av de ungdomar som har intervjuats för denna studie är två stycken killar och sex stycken tjejer, bara en person har svensk etnisk bakgrund. De är mellan 16 och 24 år (endast en person är över 20) och alla utom två bor i Angered. Eftersom fokus inte ligger på dem som individer utan snarare deras anspråk och uppfattningar om sin medverkan i projektet, har jag valt att inte ge någon ytterligare information om intervjupersonerna. Detta ökar också personerna anonymitet vilket är viktigt ur ett etiskt perspektiv. Rik variation hos intervjupersonerna ökar möjligheterna att uppnå teoretisk mättnad vilket innebär att så många personer har intervjuats att ytterligare en person inte tillför särskilt mycket (Esaiasson et. al. 2007). Med ett välgjort urval kan cirka 10 personer räcka från varje grupp som studeras (ibid.). När det gäller de 8 personer som har intervjuats för denna studie räcker dessa om inte helt, så för att komma i närheten av teoretisk mättnad.

Min ambition var att genomföra deltagande observationer så långt det var möjligt eftersom observationer innebär en möjlighet att komma förbi personers subjektiva erfarenheter (Fangen 2005). Men då det bara var en aktiv grupp vid tillfället för studien var det endast möjligt att ta del av den, vid två tillfällen. Observationerna kan alltså sägas utgöra en liten inblick i hur ett diskussionsmöte kunde se ut men är inte något rikt empiriskt material. Vid de båda tillfällen jag var med och observerade fanns det personer under 15 år i gruppen. Enligt vetenskapsrådets etiska riktlinjer bör målsmans tillstånd inhämtas för forskning med unga under 15 år. Jag har därför valt att inte låta deras ord vara med i uppsatsen. Däremot kommer den diskussionsledaren samt de deltagare från tillfället som är intervjuade nämna dessa personer generellt.

Ett urval måste göras även när det gäller de dokument som skall analyseras. Via projektledaren har jag fått tillgång till en stor mängd dokument. Ett särskilt viktigt dokument har varit projektets ansökan för att få extern finansiering. Där formuleras en tydlig problembild samt målgrupp för projektet. Det som varit vägledande för urvalet har inte i första hand varit typ av dokument utan innehållet. De dokument jag varit intresserad av är dem i vilka det går att finna formuleringar om projektets mål, metoder och syften. Även de

dokument som distribuerats till ungdomarna: utbildningsmaterial, vägledning för diskussionsgrupperna och informationshäften har studerats. Detta eftersom det rimligtvis genom dokumenten förmedlas en bild av vad demokrati/politik är och det har betydelse för skapandet av projektets problembild. Genom att studera det material som ges ut till ungdomarna går det också att finna en bild av den tänkta målgruppen. De dokument som slutligen har använts är: ansökan för externa medel, ett brev till deltagande skolor, det material som ungdomarna använt vid diskussionsträffarna samt en brochyr som delats ut till potentiella deltagare.

Problematisering av intervjuer som metod

Datainsamlingen består främst av intervjuer. Det finns olika typer av kvalitativa intervjuer, t.ex. så kallade informantintervjuer vilka görs med nyckelpersoner om den specifika kunskap de besitter (Esaiasson et. al. 2007). Två sådana intervjuer har genomförts, en med projektledaren och en med verksamhetsutvecklaren för projektet. Men den huvudsakliga intervjumetoden för denna undersökning kan kallas djupintervjuer (Yin 2009) eller samtal/respondentintervjuer (Esaiasson et. al. 2007). Sådana intervjuer har genomförts med de åtta ungdomarna. Dessa kännetecknas av öppna frågor och det är intervjupersonens åsikter, tankar och upplevelser som kommer fram (Yin 2009). Djupintervjuer fungerar bra när det är en människas livsvärld och meningsskapande som är studieobjekt, och det är forskarens uppgift att försöka förstå denna ur intervjupersonens synvinkel (Esaiasson et. al. 2007). Djupintervjuer var nödvändiga för att komma ungdomarnas tankar om problembilder nära, eftersom det är en relativt komplex fråga.

Trots att de kan kallas för samtalsintervjuer är det inte ett vanligt samtal utan sker enligt intervjuarens premisser (Kvale 2006). Det kan vara mycket utelämnande och innebära en obalans i relationen vilket flera av intervjupersonerna har försökt att väga upp genom att efter intervjun ställa privata frågor till mig. Eftersom dessa skett efter intervjun har jag besvarat dem efter bästa förmåga och det har många gånger inneburit trevliga samtal. Innan intervjun har jag dock försökt avslöja så lite som möjligt om mig själv eftersom jag försökt påverka intervjupersonerna så lite som möjligt. Informationen som kommer fram om dem i intervjuerna kan vara av privat karaktär t.ex. om familjeförhållanden och djupintervjuer är därför en form av datainsamling där etiska reflektioner är mycket viktiga. Åt dem ägnas därför ett eget avsnitt i slutet av metodkapitlet.

För att minska inverkan av de problem som kan finnas med kvalitativa intervjuer är det viktigt att inte behandla det som kommer fram under intervjun som statisk information. Istället måste intervjusituationen förstås på basis av vad som händer i interaktionen mellan forskare och intervjuperson. För intervjupersonen kan situationen fungera som en reflektion livssituationen bestå av användning av ”färdiga” berättelser och stereotyper (Ehn 1994). Detta gäller inte minst ungdomar i mångkulturella kontexter som befinner sig i en mycket stereotypifierad miljö där fördomar om dem själva och platsen är utbredda. Det behöver dock inte vara en nackdel utan kan visa hur intervjupersonens upplevelser är påverkade av sin omgivning.

Kvalitativa intervjuer varierar i grad av struktur och intervjupersonens grad av frihet i sina svar (Marshall & Grossman 2006). Det kan alltså röra sig om exakt formulerade frågor och svarsalternativ eller helt explorativa samtal som inte är styrda av vare sig frågor eller svar. I detta fall har en intervjuguide konstruerats (bilaga 1), men vid intervjusituationen har det varierat i vilken utsträckning den följts. Beroende på situationen har vissa frågor omformulerats, andra hoppats över och nya tillkommit vilket är vanligt vid semi-strukturerade intervjuer. Då används ofta en intervjuguide innehållande frågor och teman av intresse men följs inte exakt varken när det gäller frågeföljd eller formuleringar (Esaiasson et. al. 2007). Detta kan sägas försvaga undersökningens reliabilitet eftersom de exakta frågor som ställts vid varje intervju inte redovisas. Det är dock ofrånkomligt att intervjupersonen själv påverkar intervjusituationen och därmed själva studien. Det hade praktiskt taget varit omöjligt att konstruera en intervjuguide som fungerade perfekt i möten med 8 ungdomar.

Analys och tolkning

Hur analysarbetet går till beror mycket på vilken typ av studie det rör sig om och huruvida den är teoriprovande eller teoriutvecklande. Vid teoriprovande studier är det redan på förhand givet vad som eftersöks i det empiriska materialet och vid teoriutvecklande studier handlar det mer om att finna mönster och förklaringar (Yin 2009). Tonvikten ligger enligt detta synsätt antingen på empirin eller på teorin. I detta fall har dock teori och empiri varvats med varandra, teoretiska perspektiv har inhämtats för att förstå empirin och formulera frågor, samtidigt har empirin "krävt" vissa teoretiska tankegångar. Detta kan liknas vid så kallad abduktiv metod, vilken är vanlig vid fallstudier och innebär att tonvikten växlar mellan att anpassa teorin efter empirin och att förstå empirin genom teorin (Alvesson & Skoldberg 2008). Detta kan också förstås som *en teoretiskt informerad metodologi* eller *de dubbla överraskningarnas dialektik* där teori krävs för att överraska empirin och empirin behövs för att överraska teorin (Trondman 2003:18-19). I fallet med denna studie är de tre perspektiven brist, struktur och resurs delvis sprungna ur teorin och delvis ur empirin. Grundbegreppen kommer från tidigare forskning men har uppstått eftersom empirin kräver en strukturerad förståelse av olika problembilder.

Observationerna har analyserats efter Losekes (2003) beskrivningar av socialt problemarbete i praktiken: genom möten och samtal med personer som av experter kategoriseras som personer av en viss typ, i en viss problemkategori (exempelvis "utsatta ungdomar") så konstrueras dessa berättelser och självuppfattningar på ett sätt så att dessa överensstämmer med experternas problembild. Det innebär i praktiken att observationerna studerats i syfte att finna hur ungdomarnas berättelser och ord bemöts av diskussionsledarna. Exempelvis genom frågor som: Vad förespråkar ledarna för lösningar på de problem ungdomarna talar om? Vilka problem anses legitima att prata om enligt ledarna?

Utifrån Loseke (2003) har jag skapat en analysguide (bilaga 2) i form av en rad frågor (t.ex. Vilka orsaker och lösningar presenteras? Hur konstrueras människorna inom problemet?). Dessa har ställts mot materialet i projektets dokumentation samt intervjuvaren. Även intervjuerna med ungdomarna har analyserats med hjälp av analysguiden eftersom även

ungdomarna konstruerar problembilder. Deras position är dock en annan. Ungdomarna talar delvis utifrån den position som det innebär att vara en ungdom av den typ som projektet vänder sig till och delvis utifrån sina egna personliga erfarenheter som unika personer. I analysen har jag först fokuserat på *vad* intervjupersonerna pratar om (ungdomar och politiskt utanförskap). Nästa steg var att analysera *hur* intervjupersonerna pratar om *vad* (vilken position och vilka kategorier och diskurser används) (Gubrium & Holstein 1997). Därmed behandlas inte enbart intervjuutskriften som "sanna" utsagor utan som en konstruktion av meningsskapande.

Analysen är färdig då den uppvisar ett resultat som är giltigt inte bara för intervjupersonerna utan också i en vidare kontext samt besvarar frågeställningarna (Alvesson & Sköldberg 2008). I analysen ingår också att tolka materialet. När det gäller kvalitativa intervjuer är det ofta en annan människas världsbild och till viss del privatliv som utgör materialet. Att tolka innebär att ta makten över en annan människas ord (Alvesson & Sköldberg 2008) och analysera intervjupersonens självuppfattade världsbild. Detta kan kallas för "dubbel hermeneutik" och innebär att forskaren tolkar och försöker dra slutsatser kring den verklighet individerna upplever och alltså även själva har gjort en tolkning av (Alvesson & Sköldberg 2008:349). Därför är det viktigt att ha en hög grad av transparens och jag har försökt låta ungdomarnas ord komma med som citat i stor utsträckning för att läsarna själva skall kunna avgöra huruvida tolkningen som görs är rimlig.

Undersökningens vetenskapliga kvalitet

Det finns ett antal test som används för att försöka mäta hur god kvalitet en vetenskaplig undersökning har. Ett sådant är att se vilka möjligeter det finns för någon annan att genomföra samma undersökning och komma fram till samma resultat, så kallad reliabilitet (Esaiasson et. al. 2007). Validitet är ett annat test som kan delas upp i resultatvaliditet (huruvida undersökningen faktiskt mäter det som den påstår) och begreppsvaliditet (överensstämmelse mellan teori och tillvägagångssätt) (Esaiasson et. al. 2007:63). Detta är dock nästan alltid problematiskt eftersom det innebär att översätta teori till empiri (ibid). Även därför är det viktigt med transparens och att så långt det är rimligt redovisa analysfasen. För att öka undersökningens reliabilitet och validitet finns analysguide och intervjuguide med som bilagor. Eftersom varken ungdomarna, projektledningen eller textmaterialet explicit diskuterar problembilder är det upp till mig att översätta deras tal och text till problembilder och att översätta min uppfattning (utifrån Loseke 2003) om problembilder till frågor att ställa under intervjuer. Hur väl denna översättning lyckas påverkar studiens validitet. Om jag skulle göra om undersökningen är det denna del i metoden jag skulle lägga ner extra tid på. Eventuella brister i undersökningens validitet beror dock i första hand på att undersökningen bytte spår då intervjuerna redan genomförts. Men på grund av frågeställningarnas abstrakta karaktär hade det ändå inte gått att ställa direkta frågor om problembilder. Jag tror därför att de frågor som nu ställdes inte skiljer sig väsentligt från de frågor jag hade ställt om jag skulle göra om samma intervjuer i dagsläget.

Etik

Högsta möjliga grad av etik är alltid eftersträvansvärt inom forskning med individer (Yin 2009). Enligt Vetenskapsrådet "Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning" (2002) finns fyra huvudkrav som skall skydda individer som deltar i forskningen. Dessa innebär att individer som väljer att delta skall vara informerade om syftet med studien, uttryckligen ha samtyckt till att medverka, ha rätt att vara anonyma och uppgifterna de lämnar får inte användas till annat än forskning utan personens medgivande. Personerna har också rätt att när som helst avbryta sin medverkan och de uppgifter som personen lämnat får då inte användas. Detta har jag varit noga med att understyrka eftersom det är den enda form av makt som intervjupersonerna har efter det att intervju har skett.

När det gäller kravet på informerat samtycke har detta inhämtats genom att jag först har berättat om studien och sedan frågat om dem vill delta. Så här i efterhand kan jag dock tycka att det varit ännu bättre att även ge information skriftligt. Men intervjupersonerna har alltid haft möjlighet att kontakta mig ifall de har frågor eller velat avbryta sin medverkan. Att vetenskapsrådet inte nöjer sig med att kräva samtycke, utan att det också måste vara informerat relaterar till en annan etisk frågeställning. Vad innebär det egentligen att samtycket är informerat? Forskning är en verksamhet som ungdomar ofta har mycket begränsade kunskaper om (Ryen 2004). Det lämnar ett etiskt tomrum, eftersom de på förhand måste godkänna något som de egentligen inte kan ta ställning till. När intervju görs vet inte ens jag hur deras berättelser kommer att användas och tolkas i rapporten. För att fylla detta etiska tomrum kan man göra så att alla intervjupersoner får läsa rapporten i sin helhet och sedan godkänna sin medverkan, komma med korrigeringar, eller hoppa av. Det kan ses ur ett rättighetsperspektiv där de som blivit beforskade har rätt att ta del av sina egna ord före publicering. Det är först om jag skulle låta ungdomarna läsa hela rapporten och ge möjlighet till kommentarer som fullt informerat samtycke verkligen kan sägas ha inhämtats. Men med denna mycket höga grad av medbestämmande finns en del problem. Dels att hinna skriva klart rapporten och sedan låta tio personer läsa och komma med ändringar tar väldigt mycket tid. Dels uppstår en del frågor i samband med detta medbestämmande. Inflytandet från projektledaren och verksamhetsutvecklaren måste begränsas eftersom de kan ha intresse av att projektet framstår så lyckat som möjligt. De ungdomar som har intervjuats skulle förmodligen studera sina egna citat och mina tolkningar utifrån ett personligt perspektiv. Alltså hur väl dessa citat speglar den egna personligheten och upplevelsorna, samt hur man som person framställs i rapporten. Detta kan vara nog så viktig, inte minst för ungdomar som ofta är inne i identitetsarbeten. Därför har citat i rapporten inte ens kopplats till något fingerat namn så det går det inte att följa intervjupersonerna genom uppsatsen. Det ökar också intervjupersonernas anonymitet och gör att inte ens personer som vet att de är med i rapporten kan veta exakt vad de har sagt. Det minskar även möjligheterna för projektledaren att veta vilka som sagt vad, vilket är viktigt inte minst eftersom hon känner flera av ungdomarna. I allra största mån har jag alltså försökt anonymisera ungdomarna inför varandra, projektledaren och allmänheten. Det gör den etiska bördan lite lättare att bära.

DEL 2: ANALYS

Problembilder presenteras av olika aktörer, inför olika publikationer och på olika arenor. När det gäller ungdomars politiska utanförskap är det vuxenvärlden som står för majoriteten av problembilderna. Deras anspråk presenteras av olika aktörer (t.ex. politiker, forskare, socialarbetare) inför olika publikationer (t.ex. politiker, forskarsamhället, media) och på olika arenor (t.ex. inom politik, forskning, socialt arbete). Ungdomar deltar sällan i problemskapandet på dessa arenor. För denna studie har kvalitativa intervjuer genomförts där ungdomarnas anspråk har kommit fram. Analysdelen syftar till att föra fram de olika problembilderna och i vilka sammanhang dessa presenteras. Den första delen handlar om projektets problembild och där finns även några citat från ungdomar med eftersom de varit medskapare. Men ungdomarnas problembilder diskuteras också mer fritt och utförligt i ett eget avsnitt.

PROJEKTETS PROBLEMBILD

Projektet ”Demokrati för alla” handlar om att genom diskussionsgrupper för ungdomar med ungdomar som ledare, sprida kunskap om Sveriges demokratiska system. Detta avsnitt syftar till att beskriva projektet, vilken problembild som det bygger på samt dess metoder och syftet med projektet. Det empiriska material som ligger till grund för detta består av intervjuerna med projektledaren och verksamhetsutvecklaren samt de dokument som studerats. För att en problembild ska etableras och vinna framgång krävs att den bygger på förenklingar av verkligheten (Loseke 2003) varför problembilder ofta bygger på generaliseringar. Det gäller även projektets problembeskrivning. Enkelt uttryckt består den problembild som målas upp i ansökan för extern finansiering av tre inslag; 1. Ungdomar vet inte hur de ska uttrycka sig, 2. Ungdomar har för lite kunskap om demokratin och 3. Invandrare och deras barn känner inte till det svenska systemet. Ansökan börjar med en redogörelse för valdeltagande och konstaterandet att ungdomar och personer med utländsk bakgrund har ett lägre valdeltagande. De gör den egna bedömningen att ca 68 % av förstagsängväljarna med utländsk bakgrund deltog i valet 2002 vilket jämförs med snittet på 83 %. De lägger därmed tonvikten vid ”demokrati i det stora”. Det lägre valdeltagandet förklaras med ungdomars bristande kunskaper:

Problemet förmodar vi ligger i att många ungdomar inte vet hur de ska gå tillväga när det gäller att få sina röster hörda inom politiken. (...) I många fall saknar ungdomar med utländsk bakgrund de grundläggande kunskaperna om den svenska demokratin, riksdagen, valet m.m. (ansökan för extern finansiering)

Projektet syftar till att öka kunskapen och intresset för politik bland ungdomar, med fokus på förstagsängväljarna och nysvenskarna. Dessa utgör en grupp i samhället som är både illa informerad och ofta ointresserad av politik. (brev till deltagande skolor)

Bilden som tecknas är alltså att det är ungdomarna som har brister, de räcker inte till för att synas i det politiska systemet. De saknar de kunskaper och färdigheter som krävs för att aktivt delta. Detta är en vanligt förekommande förklaring till att personer med utländsk bakgrund har lägre valdeltagande, men samtidigt kan förklaringen sägas vara väl ensidig och

oreflekterad (Beckman 2009). En sådan inställning kan i praktiken leda till att de personer som anses ha låga kunskaper får svårare att komma till tals (Borelius 2004:33). Den problembild som konstruerats inom projektet har alltså ett bristperspektiv på ungdomar. En konsekvens av det blir att ansvaret förläggs hos individerna, ungdomarna själva. Det generella syftet med projektet var att:

Ungdomar ska bli, att dom ska märkas i politiken (...) Det enda som vi kan liksom hoppas på är att dom här ungdomarna blir mer politiskt intresserade och gör sin röst hörd så att den verkligen påverkar (verksamhetsutvecklaren)

Detta uttalande är intressant på så vis att det noterar att det finns en ojämlikhet i politiken när det gäller vems intressen som tas till vara, men också en antydning om att ansvaret för att förändra denna situation ligger på ungdomar; de måste bli mer politiskt intresserade för att situationen skall ändras. Orsaker till ett problem kan enligt Loseke (2003: 60) konstrueras att vara antingen sociala strukturer, sociala krafter eller bero på individuella variationer. När verksamhetsutvecklaren uttrycker förhoppningen om att ungdomar ska bli mer politiskt intresserade som lösning på problemet, innebär det att orsaken till ungdomars politiska utanförskap konstruerats som inuti individen. Verksamhetsutvecklaren hade lika gärna kunnat hoppas att ”våra politiker” skulle bli mer intresserade av ungdomsfrågor. Projektledningen har valt att fokusera på ungdomarnas bristande kunskaper. Här kan återkopplas till Andersson et. al (2004) där Andersson, som studerat utvecklingsprojekt i Bergsjön påminner om risken med avsaknad av strukturtänkande. Hon har studerat ett projekt med liknande metod som ”Demokrati för alla” där invandrade kvinnor fick mötas i grupper och diskutera hur samhället är organiserat. Hon skriver:

När ”det svenska samhället” och det demokratiska systemet presenteras som något i det närmaste neutralt, genomlyst och fungerande, tycks budskapet tyckas bli: Ni (”invandrarkvinnor”) måste lära er den svenska modellen och anpassa er i enlighet med den. Den bär på en lång inarbetad tradition vilken är förpliktigande även för er, som kommer utifrån, där ni antagligen inte har så värst mycket erfarenheter av demokratiarbete. Lär ni er bara detta så kommer det att fungera. Det är ni som behöver åtgärdas. (Andersson et. al. 2004:58)

I likhet med detta citat är informationsmaterialet som diskussionsgrupperna i ”Demokrati för alla” har som vägledning också upplagt som en neutral presentation av det demokratiska systemet. Det är lätt att få uppfattningen att själva systemet är av naturen givet, oföränderligt och välbeprövat. Ingenstans står att läsa om den ojämlikhet systemet bär med sig när det gäller olika gruppers deltagande. Som vi kommer att se finns det inom projektet en underliggande stereotyp bild av målgruppen, mer specifik än den som målas upp i de formella dokumenten.

”Katastroffallen” – människorna i problembilden

I problembilden är människorna som konstrueras ungdomar som är politiskt ointresserade, missnöjda och utbildade. I en broschyr om projektet står att de söker ”politiskt (o)intresserad” ungdomar. I projektansökan går att läsa att ”Målgruppen utgörs av ungdomar som går andra och sista året på gymnasieskolor i Göteborgs kommun” men ett av målen är att

få fler ungdomar med utländsk bakgrund att rösta. Det är just ungdomar med utländsk bakgrund som är den huvudsakliga personen som konstrueras i problembilden. Det är ungdomar med utländsk bakgrund som misstror, som ”saknar de grundläggande kunskaperna om den svenska demokratin” och som har ”väldigt lite makt när det gäller att påverka sitt liv” (citat från projektansökan). Ungdomarna är alltså inte vilka som helst, utan de är unga med utländsk bakgrund, boende i Göteborgs mest utsatta förorter och till viss del problemskapare. Detta är ingen ny konstruktion, ofta har ”invandrarkillar” i förorter utmålats som problem (Dahlstedt 2002, Sernhede 2002, 2009). Projektledningen stämmer till viss del in i detta:

ungdomarna dom revolterar eftersom dom känner att, att dom måste på något sätt eh få deras röst hörd och (...) man ser att dom revolterar med bränder som dom satte igång på bilar man ser att dom revolterar när dom stenkastar, kastar sten på polisen man ser att dom revolterar när dom eh rekryteras till kriminella gäng när dom vandaliserar (verksamhetsutvecklaren)

vi har parallellsamhällen och om vi inte tar hand om de människorna och låter, ger dem verktyg att få sin röst hörd, så kommer vi stå inför en samhällelig kollaps inom ett årtionde (intervju med projektledaren)

Unga våldsamma killar används här för att presentera en förort i både akut och ständig kris. En av de deltagande ungdomarna, som är diskussionsledare, pratar om ”katastroffall” vilket innebär ”invandrare som bor i förorten” och:

Just det att ingen tror på dig, och du tappar förtroendet för dig själv. Tror du inte på dig själv och din framtid så är det lätt för dig att du skiter i allt (...) Du bryr dig inte om du tjuvar (...) även om du vet att du kommer åka in, du bryr dig inte för du förväntar dig inget bättre i alla fall. Att du liksom struntar i skolan, skolkar och får IG i allting och skrattar åt det. De som är katastroffall eller vad jag kallar katastroffall det är dem som inte ens bryr sig. Det är de som har verkligen tappat all tillit, allt förtroende, självförtroende, allting.

Projektet kan sägas ha dessa ”katastroffall” som typ av målgrupp, tanken är att nå ut till dessa individer, om inte direkt så genom andra deltagande ungdomar. Problembilden de målar upp, om ungdomars politiska utanförskap, handlar därmed inte längre så mycket om valdeltagande. Istället är det ungdomars närmiljö och livsvillkor som blir problemet (det vill säga förorten) och som skapar ett utanförskap bredare än det politiska. Här blir det också tydligt att projektet i officiella dokument fokuserar på ”Demokrati i det stora” (valdeltagande och partipolitik) men i praktiken fokuserar på ”Demokrati i det lilla” (närområdet och den egna livsvärlden) (Montin 1998). Projektet har alltså, likt många andra, en diskrepans mellan reformnivå (projektdokument) och verklighetsnivå (projektet i praktiken) (Sahlin 1996). I senare avsnitt, när ungdomarnas anspråk diskuteras, kommer detta att diskuteras mer ingående. Härnäst följer ett avsnitt som handlar om hur projektets verksamhet kan ses som lösning på den problembild som projektet målar upp. Det handlar också om hur ungdomarna upplever sitt deltagande i projektet, vilket kopplas till Losekes (2003) syn på socialt problemarbete som identitetsförändrande.

Projektets verksamhet som lösning på problembilden

Projektledaren pratar om ”den nya underklassen” vilka enligt henne består av ”massor med människor som bor ute i förorterna utan jobb, utbildning och med få förhoppningar om en bättre framtid”. Detta kan ses som hennes definition av ”katastroffall” och den stereotyp av ungdom som projektets problembild konstruerar. I projektets huvudsakliga problembild är också ungdomarna problemet, de behöver åtgärdas. Främst genom ökade kunskaper om demokrati och det politiska systemet i Sverige skall ungdomarna lära sig att delta. Det som projektledningen i högre grad formulerar som lösning är den sociala biten, att ungdomarna får träffa andra ungdomar samt skaffa kontakter. Det är återigen mer fokus på ”demokrati i det lilla” snarare än att ungdomarna skall lära sig att rösta eller vara delaktiga i politiska partier. Verksamhetens praktiska del kan ses som en del av den typ av socialt problemarbete som syftar till att förändra människors identiteter. Dock har alla ungdomar varit välkomna att delta varför inte alla diskussionsledare alls passar in i stereotypen. Men projektets metod, att ungdomarna själva ska nå ut till andra ungdomar (som kanske inte själva hade gått med i projektet) innebär en tanke om att nå ut till ”katastroffallen”. Flera av ungdomarnas uttalanden tyder på att projektets identitetsändrande ambition (att förändra ”katastroffallen”) har lyckats. En av tjejerna berättar så här om hur träffarna gick till:

Vi pratade lite om hur, hur det funkade i samhället, hur det, alltså det här demokrati och ja, allt sånt där och så diskuterade vi, så fick berätta grejer själva och berätta saker vi har varit med om och, personliga saker eller ja lite så, så jag tog upp exempel med min familj så här, och alla, vi lyssnade på varandra och vi stöttade varandra och det var mycket (...) förståelse vi förstod varandra verkligen. Det var jättebra att kunna gå på dom här och det kändes på nåt sätt alltså det kanske låter lite konstigt men på nåt sätt var det ändå lättare att öppna sig för dom här främlingarna än vad det är typ att öppna sig för kompisar (...) Det var bra, jag tror, jag tror att man behövde det, det var ändå bra så här mentalt, och givande.

Enligt Loseke (2003) är syftet med socialt problemarbete att omformulera individernas personliga berättelser så att de överensstämmer med de problemkonstruktioner som ligger bakom det sociala arbetet. Ovanstående beskrivning av projektets metod kan tänkas vara just det. Ungdomarna får berätta om sig själva och sina erfarenheter för att sedan få nya tankar och idéer. Vid ett diskussionsmöte inom projektet som jag närvarade vid skedde just detta. De närvarande ungdomarna skulle säga vem de hade som förebild och en del namn som kom upp var på kända kriminella personer. Ungdomarna var ”stojiga” och skämtade om att döda för pengar. Detta gjorde att en ledare gick upp i varv, höjde rösten och startade en diskussion kring om kriminella verkligen var bra förebilder. Ledaren berättade sedan om sig själv, hur han varit kriminell tidigare och att det inte är ett bra liv. Ungdomarna lyssnade verkligen, det blev en helt annan stämning i rummet och killarna började istället prata om vad som var fel i deras egna liv, vad de hade önskat var annorlunda. En av ungdomarna som intervjuats var närvarande vid det aktuella tillfället och beskriver händelsen så här:

de killarna som var här, du såg ju själv hur de var i början, hihhi, hahaha och tog det här som ett skämt (...) men när, när ledaren väl började ryta, verkligen skrika, eller höja rösten han skrek inte och verkligen var så här hårt, han var inte mjuk han var... du såg ju själv, han sa sanningen han

maskerade inte sanningen och gjorde den inte gullig, han var rå och öppnande deras ögon, jag tror att folk behöver det

Denna skiftning kan användas som exempel för att visa hur en ändring av personliga berättelser kan gå till. Flera av ungdomarna vittnar om att en sådan ändring genom att delta i projektet också har skett:

jag har fått nya tankar, jag har ändrat personligheten, jag vet vilka rättigheter jag har och vad jag kan i samhället, att jag kan... förändra samhället om man vill, det är bara vilja som, om bara viljan finns så kan du göra vad som helst.

Detta är en relativt klar beskrivning av att hon ändrat sin identitet. Tidigare var hon politiskt oengagerad och ointresserad. Genom projektet har hon förstått att hon kan påverka, bara hon vill. Att hon har "ändrat personligheten" kan tolkas som att hon fått en ny självbild. De nya insikterna innebär också att hon själv tar på sig hela ansvaret och bekräftar att hindret tidigare har varit hennes bristande vilja. Hon har ändrat berättelsen som sig själv för uppfylla projektets förväntningar om ungdomar som politiskt engagerade, alltså helt i linje med hur Loseke (2003) beskriver att socialt problemarbete går till. Genom att möta projektledningen och andra ungdomar så har vissa ungdomars identiteter förändrats vilket alltså är syftet med socialt problemarbete. En symbol för detta är de visitkort som utbildade ledare får av projektet där deras namn och titel står. En av ungdomarna ger mig ett sådant vid en intervju och säger att hon är jättestolt över dem. De blir en konkret representation för att visa den ändrade identiteten. En ungdom, som menar att projektet har "räddat henne" beskriver hur hon redan har börjat engagera sig mer i sin omvärld och att hon tänker fortsätta med det även efter projektets slut. En ungdom gör följande anspråk på att projektet faktiskt är en del av lösningen på problemet med ungdomars politiska utanförskap:

Om man vågar stå för sin åsikt så kanske man intresserar sig för politik och de här större frågorna, då kan man ju försöka påverka och då får man ju med sig sina kompisar också, så det är bra med såna här småprojekt som får upp ens, ja vad ska jag säga, självförtroende eller känna sig självsäker

Anspråket innebär att ungdomar i förorter kanske inte har vågat stå för sina åsikter tidigare men att de genom projektet fått mer mod och självsäkerhet och därigenom fått mer möjligheter att påverka. Ungdomarnas uppfattningar, i alla fall när det gäller de ungdomar som starkt identifierar sig med projektet, är att detta och liknande projekt verkligen ökar ungdomars möjligheter att påverka. En ungdom menar att det är just metoden att låta ungdomar bära budskapet gör projektet mer framgångsrikt än andra, hon menar att ungdomsledarna är väldigt viktiga eftersom:

man kan relatera väldigt mycket, det är ju som, som jag sa att hade kommit nån annan som jag, jag inte känner som jag inte ens har nån koppling till och ba "ja men kan jag så kan du" så hade ju inte jag, jag hade inte trott på det alltså det hade inte påverkat mig liksom, jag vet inte vilken väg den här personen har gått jag vet inte hur den här personen har kommit dit den kommit och jag vet inte vad den har för kontakter jag vet ingenting men om det är nån jag själv känner som jag vuxit upp med som jag umgås med varje dag då får man ändå lite, då kan man ändå relatera och... ja, absolut. Det är ett bra projekt det är lite som... vår egna lilla politiska värld.

Vad denna ungdom också gör är att ge en beskrivning av projektets bakomliggande antaganden, att ungdomar i förorter har tappat hoppet och därmed inte är politiskt aktiva. När andra ungdomar visar att det går, att de också kan bara de vill så innebär det en lösning på problemet med ungdomars politiska utanförskap. I detta avsnitt har jag visat hur projektets problembild inneburit att ungdomarna konstruerats som oengagerade och utanförstående både politiskt och socialt. Lösningen har då inneburit att ge ungdomarna sociala kontakter inom projektet samt kunskaper om vilka möjligheter till påverkan de har. Då har ungdomarna fått upp hoppet och blivit mer engagerade i politiken och i sina egna liv. Projektet, alltså lösningen, har alltså inte handlat särskilt mycket om de problem med valdeltagande som målas upp i ansökan för extern finansiering. Härnäst följer en diskussion om problembilder på andra arenor.

Problembilder i vuxenvärlden och nya sociala medier

En viktig arena där problembilder kan presenteras är den nationella ungdomspolitik. Ungdomsstyrelsen är en statlig myndighet vars mål är att sprida kunskap om ungdomars livsvillkor samt stödja kommunernas ungdomspolitik. De har också till uppgift att fördela statsbidrag till organisationer och projekt (Ungdomsstyrelsen 2010c). Ungdomsstyrelsen är således en mycket viktig aktör vars målgrupp består av alla som på något sätt arbetar med ungdomar likväl som ungdomar själva. Ungdomsstyrelsen producerar varje år ett antal rapporter och publikationer varav flera handlar om ungdomars politiska deltagande. Många av dessa rapporter har ett strukturellt perspektiv (t.ex. Ungdomsstyrelsen 2010d). Men så är också uppgiften att fokusera på ungdomars levnadsvillkor, en aspekt som inbegriper strukturella aspekter. I ungdomsstyrelsens rapporter finns dock alla perspektiv representerade. I en rapport går att läsa att ungdomar behöver ”träna politiska färdigheter och grundlägga ett politiskt självförtroende” (Ungdomsstyrelsen 2007:142-143) för att det politiska deltagandet skall öka. Detta bristperspektiv, vilket innebär att ungdomar behöver utbildas och få självförtroende för att kunna delta i det politiska livet, är vanligt förekommande. Men ungdomsstyrelsen förespråkar officiellt ett resursperspektiv på ungdomar. Resursperspektivet innebär att ungdomar ses som en tillgång, med för gruppen specifika erfarenheter och kunskaper. Det kan i en problembild visa sig genom att ungdomars politiska engagemang konstrueras som något annat än vuxnas, som att ungdomar är annorlunda. I demokratiutredningen går att läsa om ungdomar att ”deras politiska intresse kanaliseras inte genom de etablerade politiska strukturerna, utan sker i stället ofta i andra former, t.ex. nyare sociala rörelser” (SOU 2000:243). Då blir också lösningen att ”skapa dialog” mellan dessa vitt skilda grupper, och att anpassa den politiska verksamheten efter ungdomars specifika kunskaper. Ett återkommande område där ungdomar sägs ha mer kompetens är inom data/IT. Då kan en lösning på problemet med ungdomars politiska utanförskap vara att politiker ska chatta på facebook eller att det ska gå att rösta i de allmänna valen via internet.

Men ungdomars kunskaper inom IT är inte alltid konstruerat som positivt utan ibland som farligt och ett hot mot demokratin. En inte helt ovanlig reaktion på demonstrationer och upplopp för statchefar är att stänga ner eller hota med att stänga ner sociala medier, nu senast i

Storbritannien (Veckans affärer 2011). Detta är anmärkningsvärt dels för att sociala medier bygger på tanken om fri användning och dels för att det kan ses som ett starkt uttryck för vuxenvärldens önskan om att kontrollera och disciplinera ungdomar. Flera är dem som menar att upploppen beror på att ungdomars levnadsvillkor kraftigt försämras och att unga tappat hoppet om en bättre framtid (DN 2011). Ändå blir det alltså de unga som får ta straffet. Upploppen i England kan också ses som ett exempel på att ungdomars handlingar ofta inte tolkas som politiskt utan istället används individbaserade förklaringsmodeller. Det går att argumentera för att ungdomarna har färre arenor för att uttrycka och sprida sina anspråk. Vuxna har som tidigare diskuterats dominerat debatten om ungdomars politiska utanförskap. Det är vuxna som skriver ledare i tidningar, är statschefer, agerar domare i rättegångar, skriver avhandlingar och i hög grad, är politiker. Men de sociala medierna så som Facebook och Twitter domineras av ungdomar, och dessa kan användas för att uttrycka anspråk och även för att mobilisera till handling. När vuxenvärlden försöker kontrollera denna arena kan det ses om ett försök att begränsa och kontrollera ungdomarnas arenor. Härnäst ska ungdomarnas anspråk, så som de kom fram under intervjuerna i egenskap av arena, diskuteras.

UNGDOMARNAS PROBLEMBILDER

Ungdomarnas utsagor är komplexa och variationsrika. De är också väldigt olika – syftet är inte heller att kunna säga hur ungdomar tycker och tänker om ungdomars politiska utanförskap. Istället används intervjuerna med ungdomarna för att illustrera hur individer i en viss position upplever och förhåller sig till olika problembilder om sig själva. Som vi kommer att se används de tre olika problembilderna brist-, resurs- och strukturperspektiv av ungdomarna på olika sätt.

Om makt, politik, inflytande

Frågan om politiskt deltagande handlar om möjligheter till makt, över sitt eget liv och över samhället i stort. Ungdomarna formulerar olika anspråk vad gäller de egna och andras möjligheter till makt och inflytande, vissa mer uttalade än andra. Det är inte alla som ser partipolitik som den bästa vägen för inflytande. En tjej säger att politiker bara står för ”snack än så länge och det har alltid varit så” men att ”inom loppet av 50 år så har väldigt mycket ändrats” tack vare att ”folket har demonstrerat, folket har anmält, öppnat skolor, ändrat systemet själva”. Hon menar alltså att politikens förmåga är mer begränsade än folkets och att social förändring måste starta på gräsrotsnivå. Vidare får detta konsekvenser för hur hon svarar på frågan om hon är politiskt aktiv:

Det är jag ju bara att jag är här. Just för att jag ser politiken som allting som sker. Jag kan inte, jag är inte med i något parti jag är inte med på debatter, jag är inte på tv men jag är politiskt aktiv i allt. Jag liksom... värnar om demokratin. För mig är det att vara politiskt aktiv. (...) Jag känner själv så men jag vet inte om andra räknar det.

Hon uppvisar i citatet en medvetenhet om vanliga sätt att beskriva politik aktivitet (demokrati i det stora) men beskriver sig själv som politiskt aktiv på ett annat sätt. Denna skillnad gör att hon måste tillägga att det är hennes personliga uppfattning och att andra kanske inte håller med. Detta kan bero på att hon inte har tillgång till någon utbredd diskurs om politisk aktivitet så som hon beskriver den och därför inte vet om det räknas av etablissemangen. Att inte se på partipolitik som rätt väg för att vara politiskt aktiv, är en vanlig uppfattning bland de ungdomar som intervjuats. En annan ungdom svarar så här på frågan om hon någon gång tagit kontakt med en politiker:

Det är inte min grej. För jag tycker de tar på sig för stora saker, för stort ansvar, de tappar kontakten med folket. (...) Jag tar hellre och gör små steg och ser till att de sker än att börja snacka om "jag ska ändra hela världen" och så gör man inte det

Här görs ett anspråk om att politiker inte gör något och att det är problemet. Men hon säger att partipolitik inte är något för henne istället för att lägga över ansvaret hos politikerna. Återigen ställs hennes egen uppfattning mot en etablerad diskurs, hon får därför svårare att argumentera för sin åsikt och landar istället i att partipolitik "inte är min grej". Någon som dock inte lider brist på diskurser att använda är den äldsta intervjupersonen, som har svenskt ursprung och bor i ett välmående område. Han svarar så här på frågan om han är politiskt intresserad:

Jo men det tror jag, dels så diskuterar jag ju mycket med mina vänner eller med mina ovänner eller folk som man träffar och, demonstrationer eller olika liksom sådana här seminarier (...) Jag kan ju svara på det här gamla 70-tals sättet att "allt är politik"

A-K: Vad skulle du säga att politik är om du inte svarar med en slogan?

Ja, ska jag säga som Palme, "politik är att vilja kanske", nej jag vet inte det är väl verkligen jättesvårt att definiera, det är nånting som kan gå, som i stort sett kan inbegripa i stort sett alla samhällsområden men som på nåt sätt handlar om att man, att det är nån som bestämmer eller att det är alla vi som bestämmer eller att vi alla tror att vi bestämmer

Här använder han olika diskurser som han känner till och har i sin repertoar, vilket gör det enkelt för honom att svara på frågorna. Han känner till olika sätt att se på det och kan enkelt välja vilken diskurs han håller med om. Det viktigaste i detta avsnitt är att inte en enda av ungdomarna har svarat på frågan om de är politiskt aktiva med om de har röstat eller ej. Valdeltagande är inte vad ungdomarna i första hand pratat om utan snarare "Demokrati i det lilla" och då är samtal med vänner en politisk handling. För ungdomarna ligger alltså fokus på politik och inflytande i den egna livsvärlden.

Bristperspektiv och individualisering

Ungdomarna har ofta när de talar om sig själva och andra ungdomar ett bristperspektiv. Det framkommer till exempel genom att lösningen för att få makt och inflytande handlar om att förbättra sig själv eller ungdomar som grupp. En ungdom säger att man har mer makt om man har hög status, vilket man får om "man pluggar mycket", blir "intelligent" och "man ska tänka efter, man ska vara resonabel". Ungdomar ska utbilda sig till att bli kompetent medborgare.

De måste bli ”resonabla” det vill säga uttrycka sig som vuxna vill. En aspekt av bristperspektivet är att ungdomarna själva kan välja sin nutid och framtid. Det innebär en individcentrering dvs. att det är helt upp till individen att skapa sig själv och sitt liv. En ungdom säger att: ”Jag tycker att alla har lika mycket makt om jag ska vara helt ärlig (...) Det är upp till var och en att ha makt och den som tror och vill den har”. En annan ungdom konstruerar följande problembild:

du har jättemånga ungdomar som säger att ”jag skiter i det, det fixar sig alltid”. Ja men efter studenten, arbetslös, arbetsförmedlingen, eh vad ska du bli ”jag vet inte, jag vill hitta ett jobb nu, vad som helst, jag städar”. Det är en person som har valt, valt att vara så anti alla andra, det är ingen idé att studera vidare efter gymnasiet, du kommer ändå inte få ett jobb... det är de som har valt att bli arbetslösa. Städerska arbetar (...) han väljer att vara städerska, han väljer att leva på låg lön. Eller väljer att leva på socialen, jag vill sova hela dagen och sen får några tusen i slutet av månaden, det är han som har valt.

Enligt denna utsaga är problemet att ungdomar väljer att vara arbetslösa, de väljer att sova hela dagarna eller att ha låglönejobb. Problemet konstrueras som inuti individerna. En vanligt förekommande aspekt av det bristperspektiv som ungdomarna använder är att politisk aktivitet endast handlar om vilja, och att problemet består i bristande vilja. Ett annat uttryck för individualiseringen är att ungdomarna själva tar på sig hela ansvaret:

Det är jag som bestämmer hur mitt liv kommer se ut i framtiden. (...) jag har massa möjligheter och jag väljer massa val... det jag väljer nu, får resultat i framtiden. Det är ingen som kan, om jag gör mitt bästa, så är det ingen chans i hela världen att jag kan få dåligt liv. (...) Om jag vill lyssna på dem och bli påverkar av dem jag får en dålig karriär, vänner... status eller sämre betyg som gör att jag får mindre chans till att få välja vad jag vill läsa, då är det jag som har valt detta.

En annan aspekt av bristperspektivet som är vanligt förekommande hos ungdomarna är uppfattningen att de själva inte räcker till, att de inte vet hur de skall vara delaktiga på ett sätt som når fram. En tjej säger att ”inte att många vet hur de ska uttrycka sig (...) det är ju därför dom gör massa dumma handlingar istället för det är ju så de blir hörda”. Vidare pratar hon om sig själv och säger ”jag har alltid kunnat stå för mina åsikter men jag har inte alltid uttryckt mig på ett korrekt sätt och då blir det liksom att jag istället är en jobbig tonåring”. Just formuleringsproblemet är det flera av ungdomarna som pratar om, det är också en vanligt förekommande diskurs i de vuxnas problembilder av ungdomars politiska utanförskap. Flera ungdomar menar att det är kunskap som behövs för att få ungdomar att bli politiskt aktiva. Ungdomarna uttrycker alltså även dem ett bristperspektiv på ungdomar generellt och i vissa fall sig själva. Det finns också flera utsagor som går att koppla till individens eget ansvar vilket kan sägas stå i motsatsförhållande till ett strukturellt perspektiv. Det går att argumentera för att den subjektiva upplevelsen av sociala strukturer minskar när individers livsstil blir mer individualiserad (Furlong & Cartmel 2007). Det leder till att ansvaret för politiskt engagemang i hög grad läggs på ungdomarna själva. Det är upp till individerna – inte skolan, partierna, föreningar eller andra organisationer att engagera ungdomar. Härnäst följer ett dock avsnitt där ungdomarna gör omgivningens bristperspektiv till problem.

Omgivningens bristperspektiv som problem

En intervjuperson pratar om att ungdomar som grupp generellt har mindre möjligheter till maktutövning eftersom ”ungdomar är givetvis långt ner i samhället för det är den synen man har”. Han pekar ut problemet med att synen på ungdomar som mindre viktiga i politiska sammanhang. Han är inte ensam om att se omgivningens bemötande som en del i problemet. En annan ungdom menar att ungdomar behöver:

hamna på samma nivå som de här vuxna för att dom tar ju alla sina beslut över huvudet (...) vi ju vara med i det därför vill vi ju få det att bli så bra som möjligt men jag känner inte att vi får det. (...) uppmärksamheten får vi ju (...) när man gör nånting man inte ska göra, typ dom här bilbränderna och sånt, jag tror att ungdomar gjorde det där, alltså de gör ju det där för att de inte har nånting att göra och för att dom vill få uppmärksamhet och det fick dom ju media var ju där hela tiden men, men alltså på ett sätt så förstör det ju för oss unga, det gör det ju, då blir det, dom har ju rätt i det dom tror de här vuxna för det är ju ”ja men precis det är ju det här vi menar med ungdomar” men egentligen vill vi bara bli, alltså ja att dom ska förstå oss att dom ska höra på oss... och jag tycker inte att man ska behöva gå så långt för att få uppmärksamheten, jag tycker det är synd verkligen.

I den första delen av citatet lägger hon ansvaret på de vuxna, det är deras jobb att låta ungdomarna vara delaktiga. Det andra avsnittet pratar hon först om andra ungdomar som tänder eld på bilar i Angered. Hon menar att bilbränderna egentligen är ett sätt för ungdomar att omvärlden skall uppmärksamma att de har sämre levnadsvillkor än andra. På sätt och vis kan man se bilbränderna som anspråk vilket är det hon gör. Miller (1993) menar att underordnade grupper ofta maskerar sina anspråk till att vara exempelvis rapmusik och på liknande sätt kan man se bilbränderna som maskerade anspråk från ungdomar i Angered. I citatet görs också anspråk på att ett problem är att vuxna inte erkänner detta som anspråk utan ser det som att ungdomar är ”bråkiga” och problemskapande och att de får sina negativa förväntningar uppfyllda. Hon pratar sedan om ”vi unga” och menar då ungdomar som inte är öppet våldsamma men som får ta konsekvenserna genom fler negativa fördomar. En återkommande diskurs som ungdomarna tar upp är just det att de vuxna har ett bristperspektiv gentemot ungdomar. På en fråga om hur vuxna är gentemot ungdomar svarar en tjej att ”dom är högmodiga och tror att dom vet allt och är bäst på allt”. Denna uppfattning innebär att det är svårare för ungdomar att göra sina röster hörda på grund av ett negativt bemötande från vuxenvärlden. Ett annat uttryck för bristperspektiv från vuxenvärlden är att ungdomar ges mindre legitimitet just för att de är unga. En av ungdomarna har själv genomfört en demonstration och när hon skulle ringa medierna fick hon veta av en äldre herre att det inte var någon idé att hon ringde själv eftersom ungdomar ändå inte blir tagna på allvar. Hon känner själv att hon blir tagen på allvar i mindre utsträckning än om hon var en ”äldre man”. Hon menar att ungdomar har svårare att vara politiskt aktiva eftersom de inte får samma uppmärksamhet eller blir lyssnade på i samma utsträckning som äldre. Hon har dock inte resurserna till att formulera detta som en problembild utan säger istället att det är så hon känner, hon gör det till en personlig upplevelse istället för att konstruera en problembild. Hennes uppfattning stämmer överens med det Dahlstedt (2002) skriver om att normen för en medborgare är att vara man, medelklass och i övre medelåldern.

När jag frågar en av ungdomarna om det finns några begränsningar för att bli politiskt aktiv blir svaret ja, men personen kan inte säga vilka det är. Det är vanligt att (invandrar-) ungdomar betraktas som mindre kapabla att göra anspråk och formulera sig politiskt. Detta citat skulle kunna styrka den tesen. Men genom att använda Millers tankar om anspråk från maktens undersida, som går ut på att marginaliserade grupper har färre diskurser att tillgå när de skall formulera sig, kan det lika gärna ses som uttryck för strukturell jämlikhet. Sämre förmåga att göra anspråk likväl som att vara politiskt aktiv behöver inte alls kopplas samman med ett bristperspektiv på ungdomar, invandrare, eller vilket grupp man än väljer. Det kan likaväl ses som en konsekvens av att ungdomar och invandrare länge varit marginaliserade grupper och att de därför har en sämre position och tillgång till positiva diskurser om den egna grupptillhörigheten. På samma sätt är det möjligt att tolka ungdomarnas blygsamma anspråk som bristande självförtroende på grund av bristande kompetens. Men återigen, ur Millers (1993) synvinkel kan det ses som ett tecken på frånvaro av alternativa diskurser att knyta sina utsagor till. Ungdomarna har då bara sina egna åsikter att hänvisa till och därmed blir inte anspråken lika välformulerade och tydliga.

Invandrarskap som resurs och problem

Av de intervjuade ungdomarna har alla utom en utomnordisk bakgrund. Ungdomarna använder olika diskurser om personer med utländsk bakgrund för att beskriva hur denna inverkar på deras möjligheter till makt och inflytande. På en direkt fråga svarar de flesta ungdomarna att de ser det som positivt att ha en annan bakgrund än svensk. Ett par av ungdomarna har ett uttalat resursperspektiv på invandrarskap som innebär att den utländska bakgrunden för med sig specifika kunskaper och erfarenheter. En sådan särskild resurs som den utländska bakgrunden kan tillföra kan vara en språklig flexibel och vana att möta människor från andra länder (Otterup 2005) vilket även ungdomar ger uttryck för:

att kunna anpassa sig för alla människor somalierna som bor över mig till exempel jag kan prata på somaliska med dom bara ord som jag hör genom trappen (...) det underlättar så mycket bara att du kan nånting från alla länder.

Efter detta citat säger jag i intervjun att det kan ses som en kompetens och frågar om hon håller med. Hon svarar då att invandrare inte förstår att det är en kompetens, att det faktiskt kan innebära något positivt: "Hos oss invandrare så ser dom inte det som en kompetens dom fattar inte vad det innebär" Återigen kan är kopplas till bristen på positiva diskurser om sig själva som underordnade grupper har i deras anspråk. I detta citat pratar hon om "oss invandrare". I nästa citat pratar hon om "dom" alltså en grupp som hon inte tillhör men säger att invandrarskapet borde kunna användas som en resurs i jobbsökande:

Egentligen så typ så borde man ju typ göra en, en invandrar- CV typ där mina föräldrar till exempel om dom skulle haft akademisk utbildning typ vad dom har fått gå igenom i sitt liv, dom skriver sin lilla berättelse, det här och det här kan jag eh när jag pratar med eh, så du förstår hur jag menar alltså att allting ska stå med, hur man är och så eh det hade nog vägt mycket mer än att bara ha en akademisk utbildning och bara CV

Enligt de flesta av ungdomarna är det alltså främst en fördel att ha utländsk bakgrund. Det som invandrarskapet faktiskt innebär – att ha erfarenheter från andra länder och språk, aningen självupplevt eller genom sina föräldrar – konstrueras som positivt. Men med invandrarskapet följer vissa försvårande omständigheter vilka ofta koncentreras till förorten. När jag frågar en ungdom var hon bor svarar hon: ”Hm Gårdsten, Angered, Gunnared, förort” och skrattar sen. I detta korta svar rymms en reflexiv hållning, där ordet ”förort” antyder den vanligt förekommande diskursen om att alla förorter är lika. När någon frågar var man bor så räcker det för vissa att svara ”förort” – då tänker alla samma sak (social misär, många med utländsk bakgrund). Detta är givetvis ingen bestämd sanning utan varierar i tid och rum. Idag, i Sverige så innebär dock förort en negativ diskurs kring invandrare (Molina 2005). Detta är vad Loseke (2003) menar med att alla beteckningar, även de enklaste, rymmer meningssystem. Genom att säga att man bor i en förort förmedlas detta meningssystem, men när det görs med humor visar det på en reflexiv hållning. När ungdomar pratar om hinder till makt och inflytande beskrivs förorten som ett sådant. Ungdomarna berättar om att rasism är ett stort problem t.ex. när det gäller att söka jobb eller lägenhet och då blir platsen Angered relevant:

jag tycker alltså typ för mitt namn låter ju inte jätteutländskt det tycker jag inte det är inte ens svårt, men om jag skriver på ett CV och då det står i samband med Angered då är det liksom direkt ja visst, då är det kört liksom, jag kanske skulle skriva nån, ja Askim då kanske jag hade kommit på någon intervju.

Ett utländskt namn i kombination med platsen Angered gör det omöjligt att få ett jobb. Här blir invandrarskapet ett problem och hinder för delaktighet i samhället. När en av tjejerna pratar om varför ungdomar inte är så politiskt aktiva aktualiseras platsen som betydande faktor:

det är en väldigt känslig fråga men jag tror att det har med att, de inte, de är fast där i förorten, det är ingen som, som öppnar dörren för dem, det är ingen som visar vart dörren finns. De har, de är själva invandrare (...) de sitter fast i... de sitter fast i sig själva, de måste byta umgänge

Här gör hon platsen till problemet, att de är fast i förorten och att de därför också har fastnat i passivitet. Då blir också lösningen att lämna själva platsen, enligt henne innebär projektet en ”utflykt ut i världen, även om det bara är från Angered till stad”. Angered blir en symbol för passivitet och hinder för deltagande. Hon pratar genomgående om ”dom” alltså inte sig själv, kanske för att hon beskriver sig själv som ”lyckad” vilket inte hör hemma i diskursen om Angered. Hon menar att invandrarskap och att bo i Angered kan innebära hinder för att lyckas när hon pratar om sig själv, att hon har det emot sig men har lyckats ändå. En annan tjej säger att det hade varit lättare att få sin röst hörd om hon hade bott någon annanstans:

jag kan ju prata som jag gör nu och bete mig precis som jag gör, men... komma från Angered liksom det, det drar ner jättemycket, det gör det ju, om jag hade pratat precis som jag gör nu och kommit från Askim så då, då hade jag fått mer uppmärksamhet, hade blivit tagen på mer allvar, det tror jag faktiskt.

Här pratar hon om sig själv och menar att oavsett hur hon är eller pratar, så är det negativt att komma från Angered. Själva platsen blir ett stigma (Sernhede 2009) som måste hanteras. Hon jämför sedan Angered med Biskopsgården och konstaterar att Angered är bättre än Biskopsgården. För att lyfta upp Angered tar hon hjälp av ett exempel på ett, enligt henne, sämre område. Ungdomarna är mycket medvetna om Angereds position i förhållande till andra områden i Göteborg och ett par ungdomar pratar om segregeringen som problem. Men i det mesta av ungdomarnas tal används en negativ diskurs om förorten vilket kan antas bero på att det också är den dominerande diskursen utanför Angered. En tjej säger så här om att bo i Angered:

jag har verkligen haft tur (...) hade jag inte varit intresserad av att hjälpa människor så hade jag nog vart pundare som står och säljer knark och trycker i kroppen, trycker in heroin, sniffat nånting (...) jag vet vilka misstag man kan begå ute här i området

Hon gör platsen till problemet. Refererar till det som ”området”, inte människorna, staden eller landet. Hade personerna bosatt sig någon annanstans hade samma risker inte existerat. Här uttrycks också uppfattningen om att du behöver tur eller hjälp för att inte hamna i drogmissbruk eller andra problem om du bor i förorten. De flesta av ungdomarna bor i Angered, där det också ligger en gymnasieskola. Ingen av ungdomarna har dock valt att gå på Angeredsgymnasiet. Ungdomarna pratar om Angeredsgymnasiet som ”lekskola” och att man inte lär sig något där. En tjej menar att platsen skapar en negativ attityd hos personerna som går där och att det finns en bild kring Angered som personer från andra ställen måste leva upp till när de kommer dit. Platsen får en slags kraft som förändrar de individer som befinner sig där. I föregående avsnitt diskuterades hur ungdomarna har ett resursperspektiv på sin invandrarbakgrund. Detta avsnitt har visat hur ungdomarna ofta talar om Angered och att bo i förort i negativa termer. Enligt en av ungdomarna är det just kombinationen av att ha ett utländskt namn samt en adress i Angered som gör det svårt att få jobb. Slutsatsen blir att ungdomarna generellt ser sin utländska bakgrund som något positivt, men den blir i relation till platsen (Angered) främst något negativt. En återkommande aspekt av invandrarskapet som flera av ungdomarna tar upp är dock idéer om invandrades ”gamla tankar”. Inga frågor om detta ställdes under intervjuerna men flera av ungdomarna har tagit upp det som en begränsande faktor när det gäller olika former av delaktighet.

Invandrarskap och ”gamla tankar” som problem

Flera av ungdomarna konstruerar äldre invandrades ”gamla tankar” som problem, och då särskilt ”hederskulturer” och olika former av kontroll.

De som har massa tankar, fördomar nu pratar jag om utländska bakgrunder, alltså det finns massa utländska bakgrunder som tänker tanken alltså... man kan aldrig ändra på nån äldre persons tankar, jag kan ge dig 100 % alla äldre personer, har de sett sin dotter med en kille, då flippas de över men om det finns bröder som har ändrat sina tankar, som tycker där okej de är en kompis, då kan inte föräldrarna påverka de andra generationerna då har de redan ändrat sina tankar.

Hon menar alltså att personer från andra länder som är ”äldre” har vissa tankar om hur unga tjejer får bete sig och att dessa tankar inte går att ändra på. Hon har inte upplevt det

personligen men hon har mött fördomar om att blir slagen eftersom hon har fyra bröder. En annan tjej har personliga upplevelser av kontroll hemifrån och säger:

Jag har alltid velat vara pojke (...) jag är arab och jag är muslim, jag har alltid killar med mig, alltid killar med mig när jag ska gå ut. Min yngre bror, när jag ska ut då måste jag vara hemma klockan sex, min bror när han går ut dom säger inte till honom vilken tid du ska va hemma, här i Sverige är det inte så men därifrån vi har ändå traditionerna med oss, vi har aldrig ändrat traditionerna vi alltid traditionerna med oss, med oss var vi än varit i världen, mina föräldrar dom är kvar i det gamla. För oss killarna är mer värda.

Hon lider av att vara flicka, av kontroll och minskad frihet. När hon pratar om traditionerna de har med sig, drar hon en linje längs med väggen för att visa att hennes föräldrar är kvar i det gamla. Flera av ungdomarna konstruerar äldre personers tankar som problemet, en tjej säger till och med att ”det är väl det som håller tillbaka samhället”. Men att äldre invandrades gamla tankar konstrueras som problem möjlig att ungdomar konstrueras som en nytänkande positiv kraft:

Jag känner att, för att fler och fler, speciellt vi ungdomar (..) Vi, vår generation är... vi har fått växa upp med allt det här, fått ta del av det och reagera (...) det är inte vi som har flyttat in och det är inte vi som har fått ta smällen, varken att acceptera andra eller att bli accepterade. Vi har bara kommit in mitt i hela grejen och det är väl det som har fått oss att, och ju mer framåt vi kommer ju mer avancerad blir samhället och demokratin.

Ungdomar här är något positivt, och då säger hon ”vi ungdomar”. För henne är ungdomar en positiv kategori som hon känner sig som en del av. Ett starkt anspråk på (invandrar-) ungdomar som resurs, i motsats äldre (invandrare). Sammanfattningsvis tycks det vara så att den egna bakgrunden inte utgör något problem i sig när gäller de egna möjligheterna till makt och inflytande. Men invandrades ”gamla tankar” formuleras som ett stort problem för ett par av ungdomarna, och ytterligare några ungdomar tar upp det som en vanlig uppfattning omkring dem. För de ungdomar som har egna erfarenheter av kontroll hemifrån är det ett reellt problem framförallt när det gäller ”demokrati i det lilla”. Idén om äldre invandrare som traditionsbundna och fast i gamla tankar skapar utrymme för ungdomar att konstruera sig själva som en positiv, nödvändig kraft för att skapa ett bättre samhälle. Ungdomarna konstruerar, likt den dominerande diskursen (Sernhede 2009), förorten som problem och de försök som finns till annorlunda anspråk är svaga. Det kan bero på att det är ont om diskurser att ta till hjälp för att nyansera bilden. Diskussionen om äldre invandrades gamla tankar kan kopplas till skillnaden mellan en individualistisk och en kollektivistisk kultur. I en individualistisk kultur står individen i fokus och lever för sina egna mål medan individer i en kollektivistisk kultur strävar efter gemensamma mål (Hinton 2003). Ungdomarna pratar utefter egna uppsatta mål om att ”bli lyckade” och de äldre invandrades gamla tankar innehåller mer kollektivistiska aspekter. I detta avseende kan konstruktionen av invandrades gamla tankar som problem ses som uttryck för att ungdomarna har ett strukturellt perspektiv. Det innebär i så fall att äldre invandrades tankar blir en strukturell faktor vilket kan göra det svårare att vara politiskt delaktig. Ungdomarna hindras av sina föräldrar och andra vuxna att delta fullt ut. Viktigt att poängtera är dock att inte alla ungdomar talar om detta som problem

utan att det varierar från att inte vara ett problem alls, vara ett problem för andra till att vara ett problem för ungdomen själv.

Ungdomarnas syn på projektet

Projektets problembeskrivning handlar om att ungdomar och personer med invandrarbakgrund har lägre röstdeltagande än andra grupper i samhället. Projektets syfte på reformnivå, så som det beskrivs i ansökan för externa medel, är att öka valdeltagandet hos förstagångsväljare och personer med utländsk bakgrund. Syftet på verklighetsnivån har varit att lära ungdomarna hur de skall vara aktiva och delaktiga, främst i sin närmiljö. Detta syfte är också det som ungdomarna "mött" genom sitt deltagande. När ungdomarna beskriver projektet är det genomgående är det också så att de pratar om andra aspekter än om det demokratiska systemet, exempelvis "hur man skulle hantera folk i grupp", "allmänt psykologi", att "skapa kontakter, känna till, vara social". En av ungdomarna kallar projektet "opolitiskt". En tjej som deltagit i en diskussionsgrupp säger om projektets syn på demokrati att: "de såg det mer som att skapa kontakter". Denna betoning på kontakter visar på hur projektet i praktiken inneburit fokus på andra saker än valdeltagande och politiska partier. Detta avspeglas också i vad ungdomarna säger att de lärt sig av sin medverkan, flera ungdomar instämmer i betydelsen av kontakter:

Jag har lärt mig väldigt mycket genom det här projektet, jag har lärt mig att inte ge upp, jag har lärt mig att vill du så kan du, jag har lärt mig att kontakter är väldigt viktigt, det spelar ingen roll hur duktig du är i någonting om du inte har kontakter så kommer du aldrig lyckas.

Enligt ungdomarna handlar projektets verksamhet om att ge dem kontakter och självförtroende för att på så vis kunna delta i det politiska livet. Enligt tidigare analys har kategorin "katastroffall" varit den stereotypa målgruppen för projektet. En av ungdomarna pratar om att många ungdomar ute i förorten tappat hoppet och att ingen tror på dem. Hon säger att hon själv varit där men att projektledaren och verksamhetsutvecklaren har:

gett mig chanser och dom tror på mig, vet du hur mycket det gör, det gör sååå jävla mycket att du börjar tro på dig själv, jag har aldrig trott på mig själv innan. Jag har aldrig sagt att jag är stolt över mig själv jag har aldrig vågat, aldrig fått möjligheten att jag är stolt över mig själv, det har inte vart så många vuxna som tror på mig

Hon kan alltså sägas passa relativt bra in på bilden av de ungdomar som projektet riktar sig till. Även andra ungdomar beskriver hur projektet har givit dem framtidstro och vilja att vara delaktig:

Jag försöker påverka samhället, jag har ändrat på mig, jag säger inte att det har ändrat hela min person, men det har ändrat någonting inom mig, jag har börjat förstå mer, hur samhället fungerar, hur jag fungerar. Man ska bry sig helt enkelt, för det... för det dom tycker, det kommer gälla mig liksom, beröra mig liksom. Jag är ändå påverkad av hela samhället, jag är en av samhället. Innan projektet så brydde jag mig inte så mycket, jag sket i det

Hon beskriver hur hennes inställning till politik har förändrats, att hon numera bryr sig om politik och hennes möjligheter att påverka samhället. Även detta är ett klart exempel på att

flera av ungdomarna genom projektet ändrat sin identitet och börjat tro på sig själva. Sammanfattningsvis är det alltså så att ungdomarna i stort har uppfattat projektets syfte på verklighetsnivå som det huvudsakliga. Ungdomarna har fått kontakter och viljan vara politiskt delaktiga men ingen pratar om valdeltagande eller politiska partier som största lärdom. Genom sitt deltagande i projektet upplever ungdomarna att de fått större tilltro till sin egen förmåga och intresse för att påverka sin närmsta omgivning (demokrati i det lilla). Projektets officiella syfte har som det tidigare beskrivits snarare varit inriktad på ”demokrati i det stora”. Ungdomarna har kallat projektet för ”opolitiskt” eftersom det enligt deras uppfattning kan tänkas vara så att endast ”demokrati i det stora” räknas som politiskt deltagande.

DEL 3: AVSLUTNING

Detta avsnitt inleds med en jämförelse av projektets problembild och ungdomarnas problembilder. Därefter följer rapportens slutsatser och svar på forskningsfrågorna samt en diskussion med förslag på vidare forskning.

Jämförelser av problembilder

Tidigare i rapporten argumenterades för varför det är viktigt att låta ungdomarna komma till tals när det gäller problemkonstruktioner av ungdomars politiska utanförskap. Inte därför att de nödvändigtvis skiljer sig från de vuxnas utan därför att ungdomar har rätt att komma till tals, speciellt i frågor som rör dem själva. I detta avsnitt ska ändå en jämförelse mellan ungdomarnas problembilder och vuxnas (främst projektets) problembilder göras för att se om det finns skillnader. Men då ungdomarna varit en stor del av projektet i egenskap av diskussionsledare är denna uppdelning något problematisk. Det är också viktigt att komma ihåg att ungdomarna inte står för någon gemensam problembild, lika lite som alla vuxna står för en gemensam problembild. Det intressanta är istället att se hur olika positioner ger skilda problembilder. Det visar sig genom att vuxna ofta har ett bristperspektiv på ungdomar, men inte så mycket ett bristperspektiv på sig själva eller andra vuxna. Ungdomarna har dock till stor del ett bristperspektiv på sig själva och andra ungdomar. Det innebär att ungdomarna både av andra får skulden samt tar på sig den självmant. När det gäller problembilderna i sig finns det både likheter och skillnader. Som vi har sett är projektets problembild i första hand att betrakta som ett bristperspektiv där orsaken till ungdomars politiska utanförskap förläggs till ungdomarna själva. Problembilden kan brytas ner i tre aspekter: 1. Ungdomarna vet inte hur de skall föra fram sina åsikter, 2. Ungdomar har för lite kunskap om demokratin samt 3. Att invandrare och dess barn har för lite kunskap om det svenska systemet. När det gäller de två första punkterna stämmer dessa i stort överens med ungdomarnas konstruktioner. Men ungdomarna är kritiska till att de vuxna har ett bristperspektiv på ungdomar och pekar ut vuxnas bristperspektiv som en viktig del av problemet. Ungdomarna vittnar om upplevelser av respektlöst bemötande från vuxenvärlden och att de inte blir tagna på allvar. När det gäller ungdomarnas anspråk konstruerar de en problembild som bygger på: 1. Bristperspektiv på sig själva och att de vuxna har det, 2. Invandrarbakgrund är i sig positivt, 3. Men att bo i förorten minskar möjligheterna till inflytande samt 4. Att äldre invandrares inställning försvårar för ungdomars delaktighet. Ungdomarna har också fokus på ”demokrati i det lilla” snarare än

partipolitik vilket innebär att de inte i första hand pratar om valdeltagande eller det politiska systemet utan snarare om den egna livsvärlden. Projektet hade officiellt en problembild som inriktade sig på ”demokrati i det stora” där valdeltagande och politiska partier stod i fokus, men i praktiken innebar även projektet fokus på att påverka sin omgivning. Detta kan bero på att ungdomarna varit med och drivit projektet och då själva valt att fokusera på ”demokrati i det lilla”.

Flera av ungdomarna pratar om andra sätt att göra sin röst hörd än genom att delta i allmänna val eller politiska partier. Exempelvis i tidigare citat där en tjej menar att ungdomarna i förorter söker efter uppmärksamhet genom våldshandlingar (bilbränder). Andra talar om nya sociala medier som ett sätt att vara delaktig och påverka sin omgivning. När en grupp är marginaliserad och använder maskerade eller andra vägar än de etablerade för att göra anspråk på olika problemkonstruktioner innebär det också att de erkänner dessa vägar som påverkansformer. Ungdomar använder sociala medier i högre utsträckning än vuxna och ungdomarna bekräftar varandra i denna form av deltagande. Det har ibland föreslagits att ungdomars ”nya” sätt att vara aktiva på (sociala medier, aktioner osv.) skall tolkas som just politiska handlingar. Men denna diskussion är än så länge marginell och inget som ungdomarna kan använda sig av när de presenterar anspråk om ungdomar och politik.

Den viktigaste skillnaden mellan ungdomarna och vuxnas problembilder är att ungdomars lägre valdeltagande och partipolitiska aktivitet verkar vara ett bekymmer endast för vuxna. Ungdomarna är intresserade av politik och ser sig som politiskt aktiva genom att ta del av samhällsinformation och diskutera med vänner. För dem är ungdomar verkligen inte någon ”demokratins kris”. Här går att dra paralleller till Ohlssons undersökning om ungdomsvåld (1997). Den visade att ungdomar som befann sig nära ungdomsvåld och bodde i socialt utsatta områden såg ungdomsvåld som ett mindre problem än de ungdomar som bodde någon annanstans och hade få egna erfarenheter av det. Detta kan tolkas som att den dominerande bilden endast går att behålla så länge du inte får personliga upplevelser att nyansera den med. Eller annorlunda uttryckt: Ungdomars politiska utanförskap är ett problem endast sett från (de vuxnas) håll. Det är inte heller ovanligt att det finns skillnader mellan problem som ungdomar själva uppper och problem som tillskrivs ungdomar (Ohlsson 1997).

Slutsatser

Den första frågeställningen som rapporten försökt besvara är: *Vilka problembilder av ungdomars politiska utanförskap framträder i projektets dokumentation samt i intervjuer med ungdomar och projektledning?* De problembilder som framträder är alla varianter på de tre perspektiv som genomgående använts (brist, resurs och strukturell) och är sprungna ur materialet.. Projektets problembild har ett relativt klart bristperspektiv som bygger på tanken om att ungdomar behöver utbildning och självförtroende för att lära sig vara politiskt aktiva. Ungdomarna använder alla tre perspektiven och frågan om invandrarskapets betydelse görs till både hinder och resurs av ungdomarna. Ingen av ungdomarna ser sin utländska bakgrund som ett hinder i sig utan menar att det istället för med sig en speciell kompetens i form av flexibilitet inför andra människor. Det blir dock ett hinder, dels i förhållande till platsen

(Angered) och i förhållande till vuxna invandrares inställning. Äldre invandrare och deras ”gamla tankar” ses av ungdomarna som ett kulturellt-strukturellt hinder vilket begränsar ungdomarnas påverkansmöjligheter, främst när det gäller ”demokrati i det lilla”.

Den andra delen av första frågeställningen: *I vilka sammanhang och hur framförs de?* har begreppet arena använts. Eftersom ungdomsprojekt ofta bedrivs med extern finansiering skapar det en specifik arena som handlar om att konkurrera om ekonomiska medel. Tidigare forskning visar att problemen ofta överdrivs på denna arena för att skapa bilden av en krissituation som endast projekten kan lösa om de får pengar från finansören (Jeff & Smith 1999). Projektets ansökan för finansiering kan sägas överdriva bristperspektivet på ungdomar, eftersom det bara är det projektet kan åtgärda. Projektet kan utbilda och engagera ungdomar, men inte förändra de omständigheter som gör att ungdomar blir katastroffall. Dessa anspråk förs alltså fram på en specifik arena där problem förstoras och dramatiseras, och i och med projektformen – individualiseras. Den arena som studien fokuserar på är själva projektet. Det är vuxna som har utformat projektet med dess problembild och målgrupp, det är vuxna som driver det. Men ungdomarna har haft möjlighet att på denna arena föra fram sina anspråk och därigenom också påverkat projektets problembild. Eftersom det är vuxna som utformar ungdomspolitikerna på alla nivåer (med undantag för de få ungdomar som är politiker) är det en arena främst för vuxna. Men när den implementeras i projektform, som ofta är fallet, kan det alltså finnas möjligheter för ungdomar att använda projekten som en arena för att föra fram sina anspråk på. Detta är dock en mycket osäker och problematisk slutsats, inte minst med tanke på hur ungdomsprojekt med inflytande och medbestämmande som ledord visat sig innebära något annat i praktiken (Sahlin 1996). Även intervjuerna med ungdomarna kan ses som en arena för dem att föra fram sina anspråk på och denna rapport blir en förlängning av dem. Även kamratgruppen och sociala medier, vilket tagits upp i tidigare avsnitt, kan vara en arena på vilken ungdomar kan föra fram anspråk på.

Den andra frågan lyder: *Hur förhåller sig ungdomar till olika problembilder av ungdomars politiska utanförskap?* Analysen visar att ungdomarna tagit till sig projektets problembild och till viss del även dess lösning. Problembilden innebär att ungdomarna ses med ett bristperspektiv. Lösningen innebär att ungdomarna ska börja tro på sig själva och sina möjligheter, alltså att de ska internalisera ett resursperspektiv på sig själva. Ungdomarna har också gett uttryck för att de själva och andra ungdomar via projektet gått igenom en förändringsprocess. De har berättat om hur de själva genom projektet börjat tro på sig själva och sina egna möjligheter. Några har berättat om hur de lyckats nå ut till andra och fått dem att börja tro på sig själva. De har alltså internaliserat projektets lösning som i form av ett resursperspektiv innebär att de själva har makt om de vill, och de väljer själva sina begränsningar. Detta är en något annorlunda form av resursperspektiv än det som ungdomsstyrelsen pekar ut som vägledande för ungdomspolitikerna. Ungdomsstyrelsens perspektiv innebär snarare att varje ungdom är en resurs och besitter värdefulla kunskaper, oavsett vilken berättelse de bär på. Projektets resursperspektiv kräver av ungdomarna att de skall se på sig själva på ett visst sätt, nämligen ett sätt där de beskriver sig själva som fulla av möjligheter och makt och bortse från strukturella hinder. Detta är vad Loseke (2003) menar

med att berättelserna måste passa in i den lokala kulturen (se citatet på s. 11 i rapporten). Men ungdomarna har inte bara anammat de problembilder de tagit del av. De pekar också ut just vuxnas bristperspektiv som en stor del av problemet och som ett hinder för deras möjligheter till politiskt deltagande. Det är inte heller ungdomar som har konstruerat bilden av ungdomar som politiska utanförstående. Det är vuxenvärlden som utgår från att det är ett problem och sedan måste ungdomarna förhålla sig till detta. Men ungdomarna kan alltså sägas peka ut just problemskapandet som en del av problemet. Detta är ett viktigt resultat som visar på vikten av att studera problembilder och dess konsekvenser.

Frågeställningarna har därmed besvarats, men det finns ett mycket viktigt resultat som hänger ihop med alla frågeställningar. Projektets problembild innebär att det främst är ungdomarna som pekas ut som orsaken till problemet. Att de behöver utbildas och få ett politiskt självförtroende är en åsikt som är gemensam för projektet, ungdomarna och relativt vanligt förekommande också i statliga rapporter. Det är även en vanlig slutsats när det gäller personer med utländsk bakgrund och valdeltagande (Beckman 2009). En alternativ tolkning till detta synsätt förs fram i rapporten, nämligen den att ungdomarnas mer komplexa och osäkra anspråk inte beror på sämre utbildning eller dåligt självförtroende. Istället är de att förstå som en konsekvens av ungdomars marginaliserade position i samhället vilket i sin tur ger dem färre utbud av diskurser att använda i sina anspråk. Det innebär att för ungdomarna återstår att underbygga sina anspråk med personliga uppfattningar, tankar och idéer. Detta jämförs sedan med vuxnas anspråk som ofta bygger på etablerade diskurser vilket innebär att ungdomarnas anspråk ofta hamnar i skymundan. Alltså ett typexempel på det Miller (1993) menar med anspråk från maktens undersida.

En annan viktig slutsats handlar om själva projektformen och kan kopplas tillbaka till inledningen där projektifieringen av ungdomspolitikens diskuterades. Projektifieringen kan innebära ett ökat fokus på individen där endast de redan resursstarka blir vinnare (Lundahl & Hansson 1999). Det är också vanligt att projekt som är inriktade på en resurssvag målgrupp endast når ut till dem som redan är förhållandevis resursstarka och aktiva (Lahti Edmark 2002). Projektet "Demokrati för alla" har dock haft de resurssvaga i gruppen ungdomarna som målgrupp. Genom att rekrytera ungdomar i områden där resurserna är få har tanken varit att nå ut till de så kallade "katastroffallen". Intervjuerna med deltagande ungdomar tyder på att detta också till viss del har lyckats. En ungdom säger att hon lyckats nå flera av dessa resurssvagaste ungdomar. Projektet kan alltså sägas ha lyckats med det som ofta är svårt för projekt, nämligen att nå ut till de resurssvaga samt verkligen ge deltagarna makt och inflytande. Dock till priset av att ungdomarna får ta på sig hela ansvaret för ungdomars politiska engagemang, inklusive skuld vid utebliven aktivitet.

Diskussion

Undersökningens resultat visar att det är en problembild med betoning på individens möjligheter och förmågor som ungdomarna möter och i hög utsträckning även har internaliserat. En konsekvens av fragmentiseringen och projektifieringen av ungdomspolitikens kan antas vara just individcentrering. När ungdomspolitikens implementeras

i projektform görs bara förändringar på individnivå möjliga. Ur ett större perspektiv innebär det förnekandet av strukturella orsaker. Ungdomsprojekten blir i sammanhanget bara en slags symptombehandling (istället för orsaksbehandling) som inte alls löser problematiken med de ojämlika villkor som existerar i samhället. Istället läggs hela ansvaret över på individen. Detta är en konsekvens värd att titta närmare på. Är det verkligen så illa som Lundahl och Hansson (1999) menar, att bara de resursstarka ungdomarna får ta del av eventuella positiva effekter av ungdomspolitiken? Eller kan projektifieringen rent av innebära att ungdomar får mer att säga till om (vilket den här undersökningen till viss del antyder)? Fler studier behövs för att kunna besvara de frågeställningarna.

Forskning om sociala problem har ofta varit inriktade på de allra starkaste aktörerna och deras problembilder (Miller 1993). Det innebär att resurssvaga grupper så som ungdomar även av forskare blir avfärdade som anspråksgörare. Ändå hävdas det ofta av forskare att de anlägger ett maktperspektiv på sociala problem då de studerar problemkonstruktioner. Men det kräver också att de som osynliggjorts synliggörs, att de förtrycktas röster får komma upp till ytan och att de som inte själva vet att de är anspråksgörare, räknas. Undersökningens resultat visar att ungdomar på grund av en marginaliserad position har svårare att formulera anspråk och har färre arenor att föra fram dem på. Detta är en orsak till ungdomars (eventuella) politiska utanförskap som går att finna utanför individerna, liksom de socioekonomiskt försvårade livsvillkoren många i Göteborgs utsatta områden lever under. Den vanligare förklaringen förläggs inuti individerna och handlar då ofta om bristande självförtroende och kunskap. I ljuset av den utveckling Sernhede (2002) pekar ut, där nyliberalismens dominerande ställning inneburit hårdare attityder mot mer resurssvaga individerna, kan ungdomspolitiken innebära ännu hårdare krav på ungdomar. Ungdomsstyrelsens ambition att se ungdomar som resurs blir verkningslös när detta endast gäller de ungdomarna som själva tar på sig ansvaret att vara en resurs och dessutom i bemärkelser som andra än dem själva definierar. När projektformen blir dominerande blir också avsaknaden av strukturella orsaksförklaringar osynliggjorda. Detta kan sägas vara en del i utvecklingen Sernhede pekade på där ett hårdare samhällsklimat gör det allt svårare för resurssvaga grupper att få sin röst hörd.

Att ställa frågan om hur ungdomarna förhåller sig till problembilder av ett problem som de själva inte har pekat ut och kanske inte ens anser existera är problematiskt eftersom det i viss mån tar ett vuxenperspektiv. Samtidigt innebär det att ungdomarna får komma till tals i en fråga som handlar om dem själva, oavsett om det är dem som har formulerat frågan eller inte. För att få reda på ungdomars anspråk där de själva också får formulera problemen krävs forskning där de själva är aktiva (deltagarbaserad aktionsforskning). Det krävs också studier av vilka arenor det finns för ungdomar att verka på och hur dess utformning påverkar anspråken. Detta är ett område som vi vet mycket lite om men som har stor betydelse för ungdomar. Kunskap om ungdomars anspråksgörande är viktig också för att nå en djupare förståelse demokratiska processer och framförallt, maktstrukturer i samhället

REFERENSER

- Andersson, Åsa, Borelius, Ulf, Johansson, Thomas, Lökken, Kerstin, Sernhede, Ove & Stenberg, Jenny (2004). "Man måste väl ibland tro att det som görs blir bra också" *Goda projekt och sega strukturer*. Göteborg: Göteborgs stad, Stadskansliet
- Andersson, Åsa (2004). Bergsjön. I: Andersson, Åsa et. al. "Man måste väl ibland tro att det som görs blir bra också" *Goda projekt och sega strukturer*. Göteborg: Göteborgs stad, Stadskansliet
- Ahmadi, Nader (red.) (2003). *Ungdom, kulturmöten, identitet. 2.*, [omarb. och utvidgade] uppl. Stockholm: Liber
- Alvesson, Mats & Sköldberg, Kaj (2008). *Tolkning och reflektion: vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod. 2. uppl.* Lund: Studentlitteratur
- Becker, Howard S (1967). Whose side are we on? *Social Problems* 14, p. 239-247
- Beckman, Ludvig (2009). *Demokratipolitikens metoder. Insatser för ökat valdeltagande – en kunskapsöversikt*. Stockholm: Riksdagstryckeriet
- Borelius, Ulf (2004). "Med facit i hand, det har ju inte gått som vi hade tänkt." *Om demokratiskt deltagande i Hjällbo (Forum)*. Göteborg: Centrum för Kulturstudier vid Göteborgs Universitet
- Dahlstedt, Magnus (2001). Utanförskapets tysta motstånd: "politiskt passiva invandrare" som problematisk problembild, I: Lindberg, Ingemar (red.) *Det nya motståndet: regnbågar mot förtryck*, Stockholm: Agora.
- Davidsson, Tobias (2009). *Utanförskapandet – en diskursanalys av begreppet utanförskap*. Vetenskapligt arbete i socialt arbete 30 hp, Göteborgs Universitet, Institutionen för socialt arbete
- de los Reyes, Paulina & Martinsson, Lena (red.) (2005). *Olikhetens paradigm – intersektionella perspektiv på o(jäm)likhetskapande*. Lund: Studentlitteratur
- DN (2011). Många unga har tappat tron på framtiden. *Dagens Nyheter*. Tillgänglig på Internet: <http://www.dn.se/nyheter/varlden/manga-unga-har-tappat-tron-pa-framtiden> Hämtad 2011-09-14
- Ehn, Billy (1994). Att tolka intervjuer med ungdomar i multi-etniska förorter, I: Öhlund, Thomas & Bolin, Göran, *Ungdomsforskning -kritik, reflektioner och framtida möjligheter*. Stockholm: Ungdomskultur vid Stockholm universitet.
- Esaiasson, Peter (2007). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad. 3.*, [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik

- Fahmy, Eldin (2006). *Young citizens: young people's involvement in politics and decision making*. Aldershot: Ashgate
- Fangen, Katrine (2005). *Deltagande observation*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi
- Gubrium, Jaber F & Holstein, James A. (1997). *The new language of qualitative method*. Oxford: Oxford University Press
- Göransson, Anita (2005). Utländsk bakgrund – tillgång eller hinder på vägen mot makt?, I: Ds 2005: 12, *Makten och mångfalden*, Stockholm: Justitiedepartementet
- Göteborgs stad (2011). *Statistisk årsbok*. Göteborg: Stadskansliet.
Tillgänglig på Internet: <http://www4.goteborg.se/prod/sk/statistik/statistikR5.nsf/> Hämtad 2011-03-01
- Hinton, Perry R (2003). *Stereotyper, kognition och kultur*. Lund: Studentlitteratur
- Jenkins, Richard (2008). *Social identity*. 3. ed. London: Routledge
- Jeffs, Tony & Smith, Mark K (1999). The problem of “youth” for youth work. *Youth and Policy* 62, s. 45-66
- Järvinen, Margaretha (1998). Att konstruera och dekonstruera sociala problem. *Kvinder på randen: tilegnet Beth Grothe Nielsen på 60-årsdagen, 6.november 1998*. Aarhus: Universitetsforlaget
- Kvale, Steinar (2006). Dominance Through Interviews and Dialogues. *Qualitative Inquiry*, 12(3), 480.
- Lahti Edmark, Helene (2002). *Förort i fokus - interventioner för miljoner: nordisk forskning om interventioner i "utsatta" bostadsområden: en kunskapsöversikt*. Norrköping: Integrationsverket
- Lindberg, Ingemar (ed.) (2001). *Det nya motståndet: regnbågar mot förtryck*, Stockholm: Agora
- Loseke, Donileen R. (2003). *Thinking about social problems: an introduction to constructionist perspectives*. 2. ed. New York: Aldine de Gruyter
- Lundahl, Lisbeth & Hansson, Kristian (1999). Kommunala ungdomsprojekt: demokratiprojekt?.I: SOU 1999:93. *Det unga folkstyret*. Stockholm: Statens offentliga utredningar
- Marshall, Catherine & Rossman, Gretchen B. (2006). *Designing qualitative research*. 4. ed. Thousand Oaks, Calif.: SAGE
- Miller, Gale & Holstein, James A. (1993). *Constructionist controversies. Issues in Social Problems Theory*. New York: Aldine de Gruyter

- Miller, Leslie J (1993). Claims-Making from the Underside: Marginalization and Social Problems Analysis. In: Miller, Gale & Holstein, James A. *Constructionist Controversis. Issues in Social Problems Theory*. New York: Aldine de Gruyter
- Molina, Irene (2005). Koloniala kartografier av nation och förort. I: de los Reyes & Martinsson (red) *Olikhetens paradigm – intersektionella perspektiv på o(jäm)likhetsskapande*, Lund: Studentlitteratur.
- Montin, Stig (1998). *Lokala demokratiexperiment – exempel och analyser*. SOU 1998:155 Stockholm: Demokratiutredningens skrifter
- Ohlsson, Lars B. (1997). *Bilden av den "hotfulla ungdomen" - Om ungdomsproblem och om fastställandet och upprätthållandet av samhällets moraliska gränser*. Lund: Värpinge Ord & Text
- Otterup, Tore (2005). "Jag känner mej begåvad bara". *Om flerspråkighet och identitetskonstruktion bland ungdomar i ett multietniskt förortsområde*. Göteborg: Göteborgs Universitet, Institutionen för svenska språket, Göteborgs Universitet
- Regeringen (2009). *En strategi för ungdomspolitiken*. Regeringens skrivelser 2009/10:53. Stockholm: Utbildningsdepartementet
- Ryen, Anne (2004). *Kvalitativ intervju: från vetenskapsteori till fältstudier*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi
- Sahlin, Ingrid (red) (1996). *Projektets paradoxer*. Lund: Studentlitteratur
- SCB (2005). *Personer med utländsk bakgrund, riktlinjer för redovisning i statistiken*. MIS. Statistiska Centralbyrån. Tillgänglig på Internet: <http://www.scb.se/statistik/OV/AA9999/2003M00/X11OP0203.pdf> Hämtad 2011-06-14
- Sernhede, Ove (2002). *Alienation is my nation: hiphop och unga mäns utanförskap i Det nya Sverige*. Stockholm: Ordfront
- Sernhede, Ove (2003). Demoniseringen av förortens unga och behovet av en ny socialpedagogik. I: Ahmadi, Nader (red.) *Ungdom, kulturmöten, identitet*. 2., [omarb. och utvidgade] uppl. Stockholm: Liber
- Sernhede, Ove (2009). Territoriell stigmatisering, ungas informella lärande och skolan i det postindustriella samhället. *Utbildning & Demokrati*, vol. 18, nr 1, s. 7-32
- SOU (1999). *Det unga folkstyret*. SOU 1999:93. Demokratiutredningens forskarvolym VI. Stockholm: Statens offentliga utredningar
- SOU (2000). *En uthållig demokrati. Politik för folkstyre på 2000-talet*. SOU 2000:1. Demokratiutredningens betänkande. Stockholm: Statens offentliga utredningar

- Thörn, Catharina (2004). *Kvinnans plats(er) – bilder av hemlöshet*. Stockholm: Égalité
- Trondman, Mats (2003). *Kloka möten: om den praktiska konsten att bemöta barn och ungdomar*. Lund: Studentlitteratur
- Ungdomsstyrelsen (2007). *Unga med attityd*. Stockholm: Ungdomsstyrelsens skrifter 2007:11
- Ungdomsstyrelsen (2008). *Fokus 08 – en analys av ungas utanförskap*. Stockholm: Ungdomsstyrelsens skrifter 2008:9
- Ungdomsstyrelsen (2009). *Ung idag 2009 – en beskrivning av ungdomars villkor*. Stockholm: Ungdomsstyrelsens skrifter 2009:6
- Ungdomsstyrelsen (2010a). *Ung idag – en beskrivning av ungdomars villkor*. Stockholm: Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:9
- Ungdomsstyrelsen (2010b). *Ungdom och ungdomspolitik – ett svenskt perspektiv*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen
- Ungdomsstyrelsen (2010c). *Vår verksamhet och våra mål*. Ungdomsstyrelsen. Tillgänglig på Internet: <http://ungdomsstyrelsen.se/kat/0,2070,1823,00.html> Hämtad 2011-09-14
- Ungdomsstyrelsen (2010d). *Fokus 10 – om ungas inflytande*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen
- Veckans Affärer (2011). Brittiskt krismöte om sociala medier. *Veckans Affärer*. Tillgänglig på Internet: <http://www.va.se/nyheter/2011/08/25/brittiskt-krismote-om-sociala-m/> Hämtad 2011-09-14
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet. Tillgänglig på Internet: http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf
- Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Studentlitteratur
- Yin, Robert K. (2009). *Case study research: design and methods*. 4. ed. London: SAGE
- Öhlund, Thomas & Bolin, Göran (1994). *Ungdomsforskning - kritik, reflektioner och framtida möjligheter*. Stockholm: Ungdomskultur vid Stockholm universitet

BILAGA 1: INTERVJUGUIDE

Först: Berätta lite om dig själv, hur gammal du är, var du bor och vad du sysslar med.

Projektet ”Demokrati för alla”:

Hur kom du i kontakt med projektet?

Varför ville du vara med?

Vad trodde du att du skulle få ut av att vara med?

Vad hade du för förväntningar?

Blev det som du hade tänkt?

Vad är det bästa med projektet?

Vad har du lärt dig?

Har du fått bättre självförtroende av att vara med?

Har du blivit mer politiskt intresserad?

Skulle ditt liv se annorlunda ut idag om du inte varit med i projektet?

Delaktighet, inflytande och politiskt intresse

Vad innebär politik för dig?

Är du politiskt intresserad?

Är du politiskt aktiv?

Isf på vilket sätt, när började du med det osv.

Röstade du i valet förra året?

Har du någon gång tagit kontakt med en politiker?

Upplever du att du har möjligheter att påverka din omgivning? På vilket sätt?

Upplever du att du har möjligheter att påverka ditt eget liv? På vilket sätt?

Vad skulle krävas för att dina möjligheter att påverka skulle öka?

Kan andra påverka mer än vad du kan göra? Isf. varför?

Spelar ålder någon roll när det gäller möjligheter till politiskt inflytande? (Fördelar/nackdelar)

Spelar det någon roll om man är tjej eller kille? (Fördelar/nackdelar)

Spelar det någon roll ifall man kommer från något annat land? (Fördelar/nackdelar)

Spelar det någon roll ifall man har mycket pengar? (Fördelar/nackdelar)

Vilka har den största makten i Sverige idag tycker du?

Tycker du att de med makt lyssnar på er ungdomar?

Tycker du att "det svenska samhället" lyssnar på människor med annan bakgrund än svensk?
Tror du att du kommer få mer makt när du blir äldre?
Hur ser du på din framtid?

Att bo i förorten

Trivs du i ditt bostadsområde?
Tycker du att du kan påverka i ditt närområde?
Trivs du med att bo i Göteborg?
Vad är det bästa/sämsta?

Din bakgrund

Berätta lite om din familj.
Har dina föräldrar något jobb?
Är politik ett ämne som diskuteras i din omgivning?
Hur ser din familj på din medverkan i projektet?

BILAGA 2: ANALYSGUIDE

Att fokusera på:

- Hur pratar de om politik?
- Hur pratar de om politiskt deltagande?
- Hur pratar de om ungdomar och politik?
- Hur pratar de om ungdomars politiska utanförskap?

Problemkonstruktioner:

- Vad är problemet?
- Vad eller vilka orsakar problemet?
- Vilka tar skada av det?
- Vilken typ av skada tar de?
- Vad kan göras för att skadan ska upphöra?
- Vilka är det som formulerar problemet?
- Har deras position någon betydelse?

Människorna i problemet:

- Vilka typer av människor konstrueras?
- Vad är det för typ av person i de berättelser som konstruerar problemet?
- Vad utmärker kategorin ”ungdomar”?
- Vad utmärker kategorin ”invandrare”?
- Finns det någon kategori med ”vuxna”?
- Finns det någon klassaspekt på kategorierna?
- Vilka är offer och vilka är förövare, om någon sådan finns?
- Vad kan göras för att problemet skall lösas och vilka borde lösa det?

Till intervjuerna med ungdomarna gäller även följande frågor:

- Vilken position pratar de utifrån? (jag, vi i Angered, vi ungdomar i projektet, vi invandrare)
- Vilka kategorier används och till vad? (invandrare, ungdom, angeredsbarn, svensk)
- Vilka diskurser används och till vad? (brist, resurs och strukturperspektiv)
- Reflexivitet gentemot olika problembilder?
- Motsägelser och tystnader?
- Vilka motståndsstrategier finns? (skämt etc)
- Vilka tecken på svaghet i anspråkgörandet finns? (ursäktande, ”jag tror, tänker, funderar på” i motsats till jag vet, kan anser etc)